

THE
LUTHERAN
WORLD
FEDERATION

A Communion
of Churches

Linjaus sukupuolten välisestä oikeudenmukaisuudesta

KIRKKOHALITUS[†]

© The Lutheran World Federation, 2013

Englanninkielisen alkuteoksen *Gender Justice Policy* julkaissut The Lutheran World Federation - A Communion of Churches, Department for Theology and Public Witness, Switzerland 2013

Suomennos: Minna Hietämäki

Ulkoasu: Luterilainen maailmanliitto,
Teologian ja julkisen todistuksen
osasto

Taitto: Emma Martikainen

Kuvat: © Barbara Robra and
© The Lutheran World Federation

Kustantaja: Kirkkohallitus, Ulkoasiain osasto

ISBN 978-951-789-510-1 (nid.)

ISBN 978-951-789-511-8 (PDF)

info@lutheranworld.org

Sisällys

Kääntäjän esipuhe..... 1

Esipuhe3

Yhdessä kohti sukupuolten välistä
oikeudenmukaisuutta: näin me etenemme 5

Linjauksen raamatullinen tausta ja
raamatulliset perusteet6

Linjauksen taustalla olevat Luterilaisen
maailmanliiton päätökset8

Linjauksen peruseriaatteet17

LML:n linjauksen toteuttaminen 19

Sanasto..... 44

Lisätietoja..... 47

Kääntäjän esipuhe

Luterilaisen maailmanliiton linjaus sukupuolten välisestä oikeudenmukaisuudesta on merkittävä ilmaus luterilaisten kirkkojen yhteisestä tahdosta kulkea kohti syrjimättömyyttä ja kaikkien yhtäläistä osallisuutta. Luterilaisen maailmanliiton neuvosto on hyväksynyt linjauksen 2013, mikä tekee siitä LML:n toimintaa sitovasti ohjaavan dokumentin. Tämän lisäksi neuvosto suosittelee kaikille jäsenkirkkoille linjaukseen tutustumista ja sitoutumista. Näistä syistä on merkittävää, että linjaus julkaistaan myös suomen kielellä. Vaikka monet pystyvät lukemaan tekstin sen alkukielellä, saa teksti syvemmän merkityksen, kun sitä voi lukea omalla äidinkielellään. Käännösprosessiin sitoutuminen on itsessään merkki siitä, että Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa halutaan tarjota välaineitä sukupuolten välisen oikeudenmukaisuuden tarkastelemiseksi ja edistämiseksi.

Linjauksen kieli on täynnä sanoja, joka kääntyy suomen kielelle

melko hankalasti. Toisin kuin monet muut kielet, suomen kieli ei erottele toisistaan biologista sukupuolta (sex) niin sanotusta sosiaalisesta sukupuolesta (gender). Tässä linjauksessa käytetty sana ”sukupuoli” viittaa alkutekstissä sosiaaliseen sukupuoleen, eli sosiaalisesti rakentuneisiin sukupuolirooleihin, sukupuoliseen käyttäytymiseen sekä yksilön kokeemukseen omasta sukupuolestaan. Erottelun taustalla on ajatus siitä, että yksilön sukupuoli ei määriy voin, tai edes ensisijaisesti, kehon biologista käsin. Tästä syystä on tärkeää kiinnittää huomiota paitsi siihen missä määrin ”naisiksi” ja ”miehiksi” ymmärretyillä ihmisillä on yhtäläinen mahdollisuus osallistua kirkon elämään, myös siihen mitä määreitä ”naisuteen” ja ”mieheuteen” liitetään. Linjaus ei, sellaisena kuin se hyväksyttiin Luterilaisen maailmanliiton neuvoston kokouksessa 2013, ota kantaa kysymykseen seksuaalisesta suuntautumisesta. Monissa Luterilaisen maailmanliiton

kirkoissa seksuaaliseen suuntautumiseen liittyvää syrjintää ei pidetä hyväksyttävänä. Seksuaalinen suuntautuminen on oleellinen osa yksilön sukupuoli-identiteettiä, sukupuolista käyttäytymistä ja sukupuoleen liitettyjä rooliodotuksia. Tästä syystä voidaan katsoa, ettei seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvaa syrjintääkään tulisi tämän linjauksen puitteissa hyväksyä.

Yksi linjauksen perusajatuksista on kömpelösti suomen kielelle kääntynyt ”inklusiivisuus” (inclusive). Se tarkoittaa ”eksklusiivisuuden” eli ulossulkemisen tai erityisyyden vastakohtaa, kaikkien mukaan ottamista. Sana on tässä suomennoksessa käännetty sekä ”syrjimättömyydeksi” että ”osallistavaksi”. Edellisellä halutaan painottaa inklusiivisuuden ajatuksen kuuluvaa periaatetta, jonka mukaan kaikilla tulee olla yhtäläinen oikeus osallistua yhteisön toimintaan. Toimintatapojen, linjausten ja lainsäädännön tulee kohdella kaikkia yhdenvertaisesti. Jälkimmäinen taas

viittaa sanan aktiivisempaan puoleen, kaikkien mukaan kutsumiseen. Ei riitä, ettei kirkossa estetä joidenkin kirkon jäsenten täyttä osallisuutta. On myös aktiivisesti kutsuttava mukaan ja luotava osallisuuden mahdollisuuksia.

Linjauksen otsikossakin esiintyvällä oikeudenmukaisuuden (justice) käsitteellä on monissa kielissä suomen kieltä teologisempia sivumerkityksiä. Suomenkielisessä kirkollisessa kielenkäytössä uskonnollinen vanhurskaus ja maallinen oikeudenmukaisuus ovat eriytyneet eri sanoikseen. Tämän linjauksen ytimessä on ajatus siitä, että oikeudenmukaisuus ja vanhurskaus liittyvät oleellisella tavalla toisiinsa. Epäoikeudenmukaisuus on Jumalan tahdon vastaisuutta, se on synti. Oikeudenmukaisuuteen ja oikeuksien toteutumiseen liittyy myös toinen moniselitteinen käsite, ihmisarvo tai arvokkuus (dignity). Ihmisarvolla tarkoitetaan jokaiselle ihmiselle yhtäläisesti kuuluvaa oikeutta tulla kohdelluksi oikeudenmukaisesti. Ihmisarvoa ei ansaita, se on jokaiselle annettu. Toisin kuin jotkut arvot, ihmisarvo ei

ole mitattava määrä. Toisella ei ole sitä enempää tai vähempää kuin toisella. Arvokkuus ja ihmisarvo liittyvät olennaisesti toisiinsa. Arvokkuuden voidaan ajatella tarkoittavan esimerkiksi ihmisen käsitystä tai kokemusta omasta mittaamattomasta arvostaan tai käyttäytymistä, joka heijastelee ihmisarvoa kunnioittavaa asennetta. Myös arvokkuus on jotain, mikä ihmisellä on ilman omaa ansiotaan. Ihmisarvon voidaan ymmärtää perustuvan ihmisen arvokkuuteen ja liittävän siihen velvollisuuden kohdella toista hänen arvokkuutensa mukaisesti. Ihmisarvon käsitteen kautta liitytään yleismaailmalliseen ihmisoikeuksien julistukseen ja siihen liittyviin syrjimättömyyden ja osallisuuden sitoumuksiin.

Tekstin kääntäminen on mielenkiintoinen matka merkityksiin ja niitä luoviin ajatuksiin. Tämän tekstin käännösprosessin parhaita puolia on ollut mahdollisuus keskustella merkityksistä ja ajatuksista toisten kanssa. Haluan erityisesti kiittää TT Elina Hellqvistiä ja TT Päivi Salmesvuorta heidän alttiudestaan, innokkuudestaan ja taidostaan.

Meillä oli myös poikkeuksellinen mahdollisuus keskustella käännöksestä Luterilaisen maailmanliiton teologisen ja julkisen todistuksen osaston johtajan, TT Kaisamari Hintikan kanssa. Kirkkohallituksen ulkoasiain osasto on tehnyt suuren työn tekstin taittamisen ja teknisen toimittamisen kanssa. Toivon, että tästä linjauksesta muodostuu kirkollemme hyödyllinen keskustelun ja muutoksen väline.

Minna Hietamäki

TT

Luterilaisen maailmanliiton
neuvoston jäsen

Esipuhe

Raamatullinen kutsu oikeudenmukaisuuden toteuttamiseen on luterilaisen kirkkoyhteisön itseymmärryksen ytimessä. Jumalan armo vapauttaa meidät ja tuo meidät yhteen Kristuksessa. Jumalan armon osallisuudessa me voimme elää yhdessä edistäen oikeudenmukaisuutta, rauhaa ja sovutusta.

Luterilainen maailmanliitto (LML) on sitoutunut olemaan syrjimätön, täyden osallisuuden yhteisö. Haluamme mahdollistaa sekä naisten että miesten täyden ja yhtäläisen osallistumisen kirkon elämään, yhteiskunnalliseen toimintaan sekä LML:n päätöksentekoon, tapahtumiin ja ohjelmiin. LML:n aikaisemmat päätökset ja teot ilmentävät tätä sitoutumista.

Käsillä oleva LML:n linjaus sukupuolten välisestä oikeudenmukaisuudesta on hyväksytty LML:n neuvostossa 2013. Linjauksen avulla pyritään edistämään kirkkoyhteisön kasvua kohti inklusiivisuutta. Linjaus on valmisteltu yhteistyössä jäsen-

LWF General Secretary Rev. Martin Junge
© LWF/H. Putzman-Penet

kirkkojen kanssa, ja se heijastelee jäsenkirkkojen kokemuksia omista konteksteistaan. Kokemusten rinnalla linjauksen sisältöä määrittävät luterilaisen identiteettimme raamatulliset ja teologiset perustat. Linjaus ohjaa ja tarjoaa välineitä toimintasuunnitelmien ja strategioiden soveltamiseksi eri asiayhteyksissä ja eri maantieteellisillä alueilla. Lisäksi se opastaa liittämään sukupuoleen liittyvät kysymykset läpileikkaavaksi teemaksi koko kirkkoyhteisön työssä.

Luterilainen maailmanliitto on jo hyvin poikkeuksellisella tavalla sitoutunut toimimaan sekä naisiin

kohdistuvan väkivallan lopettamiseksi että tukemaan johtotehtävissä toimivia naisia. Linjaus sukupuolten välisestä oikeudenmukaisuudesta on seuraava askel kohti täyden osallisuuden syrjimätöntä yhteisöä.

Käsillä oleva asiakirja luo suunta- viivoja toimille, jotka mahdollistavat erilaisten suhteiden ja rakenteiden muuttamisen. Kaikki on kutsuttu mukaan vahvistamaan ajatusta sukupuolten välisen oikeudenmukaisuuden näkemisestä osana uskoa. Erityisesti mukaan kutsutaan kirkkojen johtajia, teologeja, johtotehtävissä ja päättävissä asemissa toimivia naisia ja miehiä sekä kaikkia, jotka toteuttavat ohjelmia ja hankkeita kirkon piirissä. Sukupuolten välinen oikeudenmukaisuus liittyy olennaisella tavalla sekä kirkon perimmäiseen olemukseen että kirkon profeetalliseen ääneen julkisessa keskustelussa.

Linjaus sukupuolten välisestä oikeudenmukaisuudesta julkaistaan aikana, jolloin naiset kohtaavat edel-

leen haasteita sekä kirkossa että koko yhteiskunnassa. Tänä aikana sekä naiset että miehet kuulevat Jumalan kutsun oikeudenmukaisuuteen ihmisten välisissä suhteissa. Linjaus julkaistaan aikana, jolloin luterilaisten kirkkojen yhteisöä kutsutaan jatkuvaan uudistumiseen (semper reformanda) sen valmistautuessa viettämään luterilaisen reformaation 500:tta merkkivuotta vuonna 2017. Suosittelen jokaiselle tekstin lukemista rukoillen ja ajatuksella niin, että sen sisältö voisi tulla näkyväksi kirkon rakenteissa ja elämässä. Myös sukupuolten väliset suhteet kuuluvat Jumalan uutta luovan toiminnan piiriin. Siksi nekin voidaan uudistaa oikeudenmukaisiksi ja tasa-arvoisiksi.

Martin Junge
Pääsihteeri
Luterilainen maailmanliitto

Yhdessä kohti sukupuolten välistä oikeudenmukaisuutta: näin me etenemme

“Pystytä itsellesi kivimerkkejä, aseta itsellesi tienviittoja, paina mieleesi tie, polku, jota olet kulkenut.” (Jer. 31:21)

Luterilaisen maailmanliiton sisällä käyty keskustelu sukupuolten välisen oikeudenmukaisuuden saavuttamisen tavoista on osa laajempaa keskustelua siitä, kuinka me kirkkoyhteisönä opetamme toisiamme ja opimme toisiltamme, olemme

kanssakulkijoina ja nuhtelemme toisiamme sekä tuemme toinen toisiamme matkalla kohti täysin inklusiivista täyden osallisuuden kirkkojen yhteisöä.

Linjaus koostuu periaatteista ja ohjeista, jotka suuntaavat kulkua kohti sukupuolten välisen oikeudenmukaisuuden toteuttamista. Esitettyjen sääntöjen ja ohjeiden on tarkoitus helpottaa linjauksen periaatteiden soveltamista eri tilanteissa.

Saamme lukea:

“Herra on antanut täydellisen lain, se virvoittaa mielen. Herran ohjeet ovat luotettavat, ne neuvovat taitamatonta. Herran käskyt ovat oikeat, ne ilahduttavat sydämen. Herran määräykset ovat kirkkaat, ne avaavat silmäni näkemään. Herran sana on puhdas ja aito, se pysyy iäti. Herran säädökset ovat lujat, ne ovat oikeita kaikki. Ne ovat kalliim-

mat kuin puhdas kulta, kalliimmat kuin kullan paljous, makeammat kuin mesi, maistuvammat mehiläisen hunajaa.” (Ps. 19:8-11)

Raamatullinen kuva laista ja määräyksistä, jotka virvoittavat mielen ja ilahduttavat sydämen auttaa naisia ja miehiä uudistamaan keskinäiset suhteensa oikeudenmukaisiksi ja ihmisarvoa kunnioittaviksi.

Varsinaisessa linjauksessa on kaksi osaa. Näistä ensimmäinen kuvaa sukupuolten välisen oikeudenmukaisuuden peruseriaatteita ja toinen antaa ohjeita sukupuolten välisen oikeudenmukaisuuden toteuttamiseksi.

Linjauksen peruseriaatteet luovat kehykset, joiden sisällä sukupuolten välisen oikeudenmukaisuuden sitoumuksia voidaan toteuttaa luterilaisen kirkkoyhteisön kaikilla tasoilla.

Sukupuolten välisen oikeudenmukaisuuden peruseriaatteet

Luterilaisen maailmanliiton käsitys sukupuolten välisestä oikeudenmu-

kaisuudesta on tiivistetty kymmenen periaatteeseen. Ne kuvaavat peruskäsityksiämme sukupuolten välisestä oikeudenmukaisuudesta. Niitä voidaan käyttää arvioitaessa kirkkoyhteisömme toimintaa sekä suunta- tai tienviittoina kirkkoyhteisömme kulkiessa kohti sukupuolten välistä oikeudenmukaisuutta.

Sukupuolten välisen oikeudenmukaisuuden toteuttaminen

Luterilaisen maailmanliiton sukupuolten välisen oikeudenmukaisuuden linjauksen toinen osa antaa välineitä periaatteiden toteuttamiseksi sovellettuna paikalliseen tilanteeseen sekä alueellisesti että jäsenkirkoissa.

Linjauksen toteuttamista tullaan seuraamaan alueellisten verkostojen kautta, alueellisten kokoontumisten yhteydessä. Luterilaisen maailmanliiton pääsihteeri raportoi sukupuolten välisen oikeudenmukaisuuden linjauksen toteutumisesta globaalilla tasolla raportissaan LML:n neuvostolle.

Toimintamalleja ja välineitä tullaan kehittämään niin, että ohjelmat ja prosessit ovat helpommin jäsenkirkkojen saavutettavissa ja omistettavissa.

Tavoitteena on saada aikaan yhteistä oppimista ja toimintayhteisöjä, jotka jakavat tietoa ja tukevat toisiaan tehokkaasti.

Linjauksen raamatullinen tausta ja raamatulliset perusteet

”Alussa Jumala loi taivaan ja maan. Maa oli autio ja tyhjä, pimeys peitti syvyudet, ja Jumalan henki liikkui vetten yllä.[...] Ja Jumala katsoi kaikkea tekemäänsä, ja kaikki oli hyvää.” (1. Moos. 1:1-2, 31a)

Ensimmäisen Mooseksen kirjan luomiskertomukset kertovat elävää tarinaa luomisesta, jossa kaikki, mikä on olemassa, on täysin riippuvaista Jumalasta. Ensimmäisen Mooseksen kirjan toisen luvun kertomusta on

monesti käytetty perustelemaan ei vain sitä, että ihmisyyys ilmenee toisilleen vastakkaisina muotoina, myös sitä, että yksi ihmisyyden muoto (miespuoliset) on toista (naispuoliset) ylempi. Ensimmäisen Mooseksen kirjan luomiskertomusten voidaan kuitenkin myös ymmärtää ilmaisevan ajatusta, jossa keskeisin ero ei ole miehen ja naisen, vaan Jumalan ja luomakunnan välinen ero. Luominen on riippuvaista Jumalasta. Tämä on teologisesti ensisijainen luomiseen liittyvä suhde.

Jumalan ja luomakunnan välistä peruseroa ja suhdetta määrittää rakkaus, ei rajattu sukupuolten kaksinaisuus ihmisyyden sisällä tai ihmisten välillä. Kun luomiskertomuksia luetaan tekstien kokonaisuudesta käsin, niitä ei voida enää käyttää sukupuolten välisen erottelun saati naisten alempiarvoisuuden perusteena.

Asiaa voidaan lähestyä myös tasa-arvon (ks. 1 Moos. 1:27) näkökulmasta. Jumala on luonut yhtä lailla kaiken, mikä on. Jumala myös kutsuu koko ihmiskuntaa yhtäläisesti jakamaan samaa vastuuta Jumalan jatkuvasta luomisesta.

Tällainen huolenpidon ja rakkauden etiikkaa ilmentävä luomiskertomusten lukutapa painottaa sukupuolten välisen oikeudenmukaisuuden etiikkaa. Kun ymmärrämme, että ihmiset ovat jatkuvasti Jumalan silmien alla tai hänen läsnäolonsa piirissä, vieraanvaraisuuden, rakkauten ja moninaisuuden hyväksymisen vahvistuvat. Ihmiset on kutsuttu yhdessä pitämään huolta toisistaan ja koko luomakunnasta.

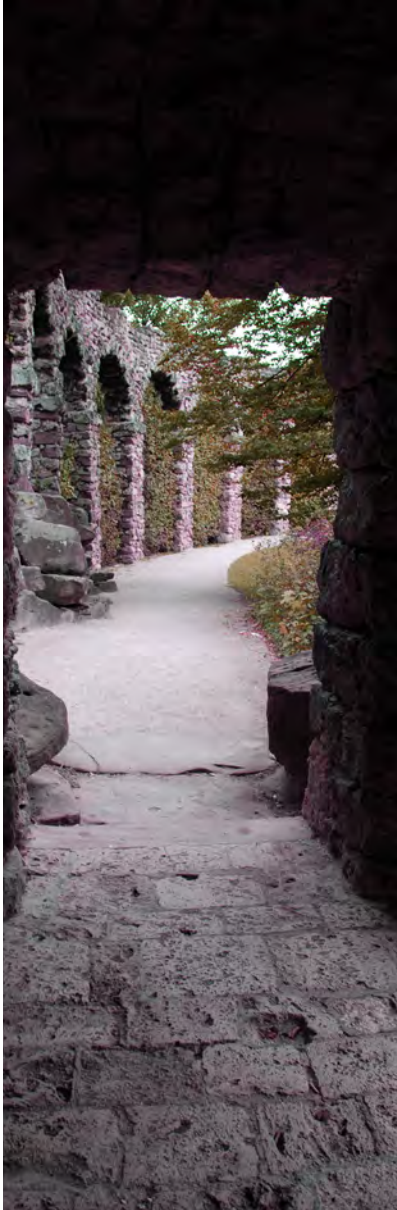
Jumala sanoi: ”Tehkäämme ihminen, tehkäämme hänet kuvaksemme, kaltaiseksemme, ja hallitkoon hän meren kaloja, taivaan lintuja, karjaeläimiä, maata ja kaikkia pikkueläimiä, joita maan päällä liikkuu.” Ja Jumala loi ihmisen kuvakseen, Jumalan kuvaksi hän hänet loi, mieheksi ja naiseksi hän loi heidät. Jumala siunasi heidät ja sanoi heille: ”Olkaa hedelmälliset, lisääntykää ja täyttäkää maa ja ottakaa se valtaanne. Vallitkaa meren kaloja, taivaan lintuja ja kaikkea, mikä maan päällä elää ja liikkuu.”(1 Moos. 1: 26–27)

Raamatun pyhät kirjoitukset luovat pohjan syrjimättömyydelle ja kaikkien täydelle osallisuudelle. Evankeliumikertomusten mukaan Jeesuksen tapa olla tekemisissä naisten kanssa oli avoin, osallistava, luokseen kutsuva ja parantava. Raamatullinen todistus vakuuttaa, että Jumalan Sana on yltäkylläisen elämän sana kaikille, sekä naisille että miehille.

Samanarvoisten yhteisönä, kasteen kautta, kirkko on kutsuttu julistamaan profeetallista sanaa, toteuttamaan syrjimättömyyttä ja olemaan osallistava yhteisö. Kuten kirjeessä galatalaisille todetaan:

”Kaikki te, jotka olette Kristukseen kastettuja, olette pukeneet Kristuksen yllenne. Yhdentekevää, oletko juutalainen vai kreikkalainen, orja vai vapaa, mies vai nainen, sillä Kristuksessa Jeesuksessa te kaikki olette yksi.” (Gal. 3: 27-28)

Nämä raamatulliset ja teologiset tekstit innoittavat Luterilaista maailmanliittoa käymään muutosta luovaa vuoropuhelua sukupuolten välisistä

suhteista. Naisten ja miesten välinen täysi ja tasa-arvoinen kumppanuus on mahdollista. Samoin on mahdollista murtaa erityisesti naisia – mutta myös miehiä – alistavat sukupuoleen liittyvät stereotypiat, jotka rikkovat heidän Jumalalta saamaansa eheyttä ja ihmisarvoa. Kun kirkkoyhteisö matkaa uskossa ja toivossa, Pyhä Henki vapauttaa meidät lukemaan Raamatun tekstejä tavoilla, jotka antavat ja ylläpitävät elämää. Luterilaisen maailmanliiton tekemät hallinnollisen tason päätökset nojaavat tähän perustavaa laatua olevaan toimeksiantoon.

Linjauksen taustalla ovat Luterilaisen maailmanliiton päätökset

Lokakuussa 2009 Luterilaisen maailmaliiton neuvosto hyväksyi dokumentin ”*It will not be so among you!* A Faith Reflection on Gender and

*Power*¹ (Näin ei tule olla teidän keskuudessanne! Sukupuolesta ja vallasta uskon näkökulmasta). Samalla neuvosto päätti ”kannustaa jäsenkirkkoja olemaan aktiivisesti mukana luomassa Luterilaiselle maailmanliitolle linjausta sukupuolten välisestä oikeudenmukaisuudesta.”

Yhdennessätoista yleiskokouksessaan 2010 Luterilainen maailmanliitto hyväksyi seuraavat kaksi merkittävää päätöslauselmaa:

Sukupuolijakaumasta:

”Luterilaisen maailmanliiton yleiskokouksen, neuvoston, toimienhaltijoiden sekä muiden komiteoiden ja työryhmien, myös alueellisesti, tulee sisältää vähintään 40 prosenttia naisia ja 40 prosenttia miehiä. Sukupuolikiintiöitä tulee noudattaa myös nuorisoadustajia valittaessa.

Luterilaisen maailmanliiton tulee noudattaa tätä peruseriaa-tetta kaikissa tapahtumissa, joita

se järjestää alueellisella tasolla. Luterilaisen maailmanliiton henkilökunnan tulee kannustaa niitä, joiden kanssa he tekevät yhteistyötä, toimimaan samoin.² Peruseriaate koskee myös Luterilaisen maailmanliiton johtavaa henkilökuntaa Luterilaisen kirkkoyhteisön toimistossa.”³

Sukupuolten välisestä oikeudenmukaisuudesta:

”Yleiskokousta pyydetään kehoittamaan jäsenkirkkoja sitoutumaan uudelleen aitoon, käytännölliseen ja tehokkaaseen Luterilaisen maailmanliiton linjausten ja päätösten toteuttamiseen, mitä tulee naisten täyteen osallisuuteen kirkossa, Lu-

terilaisessa maailmanliitossa sekä yhteiskunnassa.

Kannustamme jäsenkirkkoja luomaan sellaista lainsäädäntöä ja sellaisia säädöksiä, jotka mahdollistavat ja takaavat naisille pääsyn johtotehtäviin sekä pappisvirassa että maallikkoina sekä mahdollisuuden suorittaa teologisia opintoja. Pyydämme, että ne kirkot, jotka eivät vihi naisia papeiksi pohtisivat rukouksessa vihkimyksen kieltämisen seurauksia naisille, jotka eivät sukupuolestaan johtuen voi toteuttaa Jumalalta saamaansa kutsusta. Koko kirkko kokee ulos sulkemisesta ja Jumalalta saatujen lahjojen käyttämättä jättämisestä aiheutuvan kivun.

Pyydämme jäsenkirkkoja ja Luterilaisen maailmanliiton toimistoa käyttämään sukupuolen huomioon ottaen sellaisia kokouksia ja tapahtumia, joissa tämä peruseriaate ei toteudu, ei tule julistaa epäpäteviksi, mutta niiden poikkeaminen tästä peruseriaatteesta tulee muodollisesti todeta ja toimenpiteet tilanteen korjaamiseksi tulee suunnitella.

Pyydämme selkeää toimintasuunnitelmaa paikallisesti sovelletujen linjausten valmistelemiseksi

¹ <https://www.lutheranworld.org/content/resource-it-will-not-be-so-among-you-faith-reflection-gender-and-power>

² Olemassa olevat haasteet huomioon ottaen sellaisia kokouksia ja tapahtumia, joissa tämä peruseriaate ei toteudu, ei tule julistaa epäpäteviksi, mutta niiden poikkeaminen tästä peruseriaatteesta tulee muodollisesti todeta ja toimenpiteet tilanteen korjaamiseksi tulee suunnitella.

³ *Give Us Today Our Daily Bread*. Official Report. LWF Eleventh Assembly, Stuttgart, Germany, 20-27 July 2010 (Geneva: LWF, 2010), 61.

sukupuoleen liittyvistä kysymyksistä. Näitä linjauksia tulisi toteuttaa jäsenkirkoissa kaikilla tasoilla, ja niiden tulisi olla sitovia Luterilaisen maailmanliiton toimistolle. Pyydämme neuvostoa kehittämään ja hyväksymään valmistelua ohjaavan prosessin.

Pyydämme tukemaan johtavassa asemassa olevia naisia oleellisenä osana luterilaista kirkkoyhteisöä: niin maallikkoja kuin papinvirkaan vihittyjä sekä erityisesti piispanvirassa ja kirkonjohtajina toimivia naisia.

Pyydämme Luterilaista maailmanliittoa sekä sen jäsenkirkoja torjumaan selkeästi lähisuhdeväkivallan ja tunnustamaan jokaisen

ihmisen oikeuden tuntee olonsa turvalliseksi ja tulla kohdelluksi arvokkaasti, myös omassa kodissaan.

Pyydämme neuvostoa lisäämään sukupuolten välisen oikeudenmukaisuuden pysyväksi osaksi neuvoston esityslistaa. Neuvoston tulisi kiinnittää erityistä huomiota sukupuolten epätasapainoon nuorisoedustajien joukossa tässä yleiskokouksessa.”⁴

Luterilaisen maailmanliiton neuvosto pyysi 2012 kokouksessaan Bogotassa, Kolumbiassa, LML:n toimistoa esittelemään neuvostolle luonnoksen linjauksesta sukupuolten välisestä oi-

keudenmukaisuudesta vuonna 2013. Kyseinen asiakirja hyväksyttiin neuvoston kokouksessa Genevessä kesäkuussa 2013.

Luterilaisen kirkkoyhteisön käsitys sukupuolten välisestä oikeudenmukaisuudesta

Sukupuolten välinen oikeudenmukaisuus tarkoittaa naisten ja miesten ihmisarvon suojelemista ja edistämistä. Jumalan kuvaksi luotuina naiset ja miehet pitävät yhteisvastuullisesti huolta luomakunnasta. Sukupuolten välinen oikeudenmukaisuus ilmenee tasa-arvona, naisten ja

⁴ *Give Us Today Our Daily Bread*, 56.

miesten välisten valtasuhteiden tasa-painona sekä syrjivien, etuoikeuksia ja sortoa ylläpitävien rakenteellisten, kulttuuristen sekä ihmisten välisten järjestelmien poistamisena.

”Jumalan armon vapauttamana, yhteisönä Kristuksessa, elämme ja työskentelemme kohti oikeudenmukaista, rauhantäyteistä ja sovitettua maailmaa.”⁵

Kirkkoyhteisöä kutsutaan elämään ja työskentelemään Kristuksessa ja puuttumaan epäoikeudenmukaisuuteen ja sortoon. Meidän tulee muuttaa ajattelumalleja ja luoda hyvän elämän yhteisöjä joissa oikeudenmukaiset sukupuolten väliset suhteet hoitavat ja vahvistavat kaikkien ihmisten kukoistusta.

Yhteisönä eläminen tarkoittaa yhteisen hengellisen matkan taittamista Jumalan hyvän armon sanoman ravitsemana. Se tarkoittaa kasteen vas-

taanottamista ja kasteessa elämistä sekä olemista Jumalan ja toistemme yhteydessä Pyhässä ehtoollisessa. Kristuksessa oleminen merkitsee, että samalla kun keskinäiset eromme säilyvät, niiden tarkoitus muuttuu. Erilaisuutemme on lahja. Kukaan ei ole toista parempi. Erilaisuus ei johda epätasa-arvoon.

Sukupuolinäkökulma liittyy aina erilaisiin suhteisiin ja muihin sosiaalisiin kategorioihin. Yksilö voi joutua syrjinnän kohteeksi identiteettinsä erilaisuutensa vuoksi, ja nämä ulottuvuudet ovat yhteydessä toisiinsa. Tätä lähestymistapaa kutsutaan ”intersektionaalisuudeksi” tai risteävien erojen tarkastelemiseksi. Sellaiset tekijät kuten sukupuoli, rotu, etninen tausta, ikä, vamma ja sosiaalinen luokka ovat yhteydessä toisiinsa sekä yksilötasolla että rakenteellisesti. Epätasa-arvoa luovia rakenteita on tarkasteltava erikseen, vaikka ne ovat yhteydessä toisiinsa erilaisina vallan akseleina. Rotuun, sosiaaliseen luokkaan, kastiin ja ikään liittyvää sarron todellisuutta voi tarkastella myös muiden lähestymistapojen kautta. Muutosta voidaan luoda

tarkastelemalla näiden vuorovaikutusta ja leikkauspisteitä sukupuoleen liittyvien kysymysten kanssa.

Erilaisia järjestelmiä ja organisaatioita käytetään ohjaamaan inhimillisiä suhteita ja rakenteita. Näin pyritään varmistamaan, että oikeus toteutuu. Maailmanlaajat ja kansainväliset järjestöt, kuten Yhdistyneet kansakunnat (YK) ovat luoneet yleismaailmallisia kansainväliseen lakiin perustuvia järjestelmiä, jotka säätelevät valtioiden ja ihmisryhmien toimintaa. Luterilaisen maailmanliiton linjaus sukupuolten välisestä oikeudenmukaisuudesta tunnustaa tällaisen kansainväliseen lainsäädäntöön perustuvan tavan käsitteellistää ja toteuttaa oikeutta. Raamatulliset ja teologiset käsitykset määrittävät katsomuksellisten järjestöjen ja kirkkojen ymmärrystä oikeudenmukaisuudesta. Oikeudenmukaisuudesta puhutaan raamatullisella, profeetalisella ja teologisella kielellä. Tämä lähestymistapa pyrkii olemaan kriittinen erilaisia konteksteja kohtaan ja tarkastelemaan todellisuutta tavalla, joka on vuorovaikutuksessa sekä ih-

⁵ *LWF Strategy 2012-2017*, 9. Saatavilla verkko-osoitteesta: https://www.lutheranworld.org/sites/default/files/LWF-Strategy-2012_2017-EN-low.pdf

misoikeuslähtöisen lähestymistavan että teologisten käsitteiden kanssa.

Luterilaisen maailmanliiton linjauksen sukupuolten välisestä oikeudenmukaisuudesta, sen peruseriaatteiden ja toimintamallien on tarkoitus toteuttaa yllä mainitut sitoumukset sukupuolten väliseen oikeudenmukaisuuteen. Tavoitteena on auttaa sekä naisia että miehiä sisällyttämään sukupuolinäkökulma kaikkeen toimintaan ja kaikkiin rakenteisiin.

Sukupuolten välisen oikeudenmukaisuuden kriteerit:

Kun määritellään sukupuolten välisen oikeudenmukaisuuden kriteereitä, on oleellista kysyä, mitä ne ihmiset, jotka on suljettu ulkopuolelle ja joita syrjitään, tarvitsevat.

Seuraavassa on lueteltu joitakin kriteereitä, joiden avulla voidaan tarkastella muutoksia yleisissä asenteissa tai organisaatioiden rakenteissa kohti sukupuolten välistä oikeudenmukaisuutta:

- **Ei vahingon tuottamista:** kaikenlainen väkivalta, hengen tai

toimintakyvyn menettäminen. Vahingollisuuden määrittelyn tulee perustua niiden kokemuseen, jotka eivät ole sosiaalisesti tai uskonnollisesti etuoikeutetussa asemassa.

- **Määrälliset ja laadulliset mittarit:** naisten ja miesten yhtäläinen osallistuminen (lukumäärä) sekä yhtäläisen osallistumisen merkitys (laatu)
- **Yhtäläinen osallistuminen** johdotehtäviin ja päätöksentekoon (määrä ja laatu)
- **Yhtäläiset mahdollisuudet** erilaisten resurssien käyttämiseen
- **Ihmisoikeusstandardien ja sopimusten soveltaminen**

Eri maantieteellisillä alueilla ja erilaisissa asiayhteyksissä voidaan tarkastella erilaisia määreitä, faktoja, lukuja, mielipiteitä tai käsityksiä, jotka ilmentävät muutosta kussakin tilanteessa ja viestivät tässä linjauk-

sessä lueteltujen peruseriaatteiden toteutumisesta.

Linjauksen tavoite

Luterilaisen maailmanliiton linjauksen sukupuolten välisestä oikeudenmukaisuudesta pyrkii suuntaamaan poliittista tahtotilaa ja tarjoamaan välineitä, joiden avulla sukupuolten välistä oikeudenmukaisuutta voidaan vahvistaa ja näin luoda syrjimättömiä ja kestäviä täyden osallisuuden yhteisöjä ja kirkkoja.

Linjauksen palvelee luterilaista kirkkoyhteisöä ja sen jäsenkirkkoja, seurakuntia, erilaisia ryhmiä ja järjestöjä niiden toteuttaessa erilaisia omaan tilanteeseensa sopivia toimenpiteitä edistää oikeudenmukaisuutta ja ihmisarvoa niin, että sukupuolten välinen oikeudenmukaisuus voidaan saavuttaa.

Seuraukset Luterilaisen maailmanliiton toiminnalle

Linjauksen tarkoituksena on saada aikaan muun muassa sosiaalisen

todellisuuden, normien, arvojen tai valtasuhteiden muutokseen johtavaa luovaa ja uudenlaista toimintaa sukupuolten välisen oikeudenmukaisuuden ylläpitämiseksi. On odotettavissa, että sukupuolten välisen oikeudenmukaisuuden linjauksen hyväksyminen johtaa jäsenkirkkoja ja Luterilaisen maailmanliiton toimistoa:

- **Tunnustamaan** linjauksen toimintaohjeineen yhteisenä sitoumuksena sukupuolten väliseen oikeudenmukaisuuteen
- **Arvioimaan** osallistavalla tavalla omia voimavarojaan ja haasteitaan kirkkojen pyrkiessä kohti sukupuolten välistä oikeudenmukaisuutta
- **Analysoimaan** naisten ja miesten osallistumista kirkon elämässä sikäli kuin se näkyy päätöksenteossa ja teologisen koulutuksen saatavuudessa ja puuttumaan näissä mahdollisesti ilmeneviin epäoikeudenmukaisuuksiin

- **Kannustamaan** naisia ja miehiä keskustelemaan ja pohtimaan heille perinteisesti asetettuja rooliodotuksia ja ylittämään perinteisesti kullekin määritettyjen tehtävien rajoja kirkossa ja yhteiskunnassa niin, että jokainen voi omien taitojensa ja halunsa mukaan palvella eri tahoilla rikastaen seurakuntien ja yhteisöjen elämää

- **Kannustamaan** kirkon johtoa keskustelemaan uusista raamatuntulkintoista sekä tarpeen mukaan tuottamaan uusia tulkintoja naisten ja miesten rooleista ja vastuista. Kirkonjohtajilla on hyvä mahdollisuus työskennellä uskonnollisten ja maallisten johtajien kanssa tukien sukupuolten välisen oikeudenmukaisuuden toteutumista.

Mitä Luterilaisessa maailmanliitossa tarkoitetaan "linjauksella"?

Linjaus perustuu arvoille, ja se ilmenee näkyä sukupuolten välisen oikeudenmukaisuuden toteutumisesta.

Se ohjaa tarkoituspäriä ja antaa kehukset, joiden sisällä tavoitteeseen pyritään.

Luterilaisen maailmanliiton sisällä on erilaisia poliittisen toiminnan tasoja. Jäsenkirkkojen näkökulmasta Luterilainen maailmanliitto rakentuu niin, että neuvoston ja yleiskokouksen päätökset perustuvat yhteiseen jakamiseen ja vastuullisuuteen.

Luterilaisen maailmanliiton konstituutio toteaa selkeästi, että Luterilainen maailmanliitto on itsenäisten jäsenkirkkojen yhteistyön väline, eikä sillä ole hierarkkista arvovaltaa.

Vapauteen kuuluu aina vastuu. Tästä syystä konstituution kolmas artikla, "Luonne ja toiminta", toteaa, että jäsenkirkot "ovat yhtä mieltä Jumalan sanan julistamisesta ja ovat alttarin ja saarnatuolin yhteydessä."

Tämän lisäksi Luterilainen maailmanliitto

"edistää yhteistä todistusta Jeesuksen Kristuksen evankeliumista (...) edistää jäsenkirkkojensa keskuudessa maailmanlaajuisesti diakonista toimintaa, inhimillisten tarpeiden tyydyttämistä, rauhan

ja ihmisoikeuksien edistämistä, sosiaalista ja taloudellista oikeudenmukaisuutta, Jumalan luomis-työn huolehtimista ja resurssien jakamista;

yhteisen pohdinnan kautta edistää jäsenkirkkojen itseymmärryksen sekä yhteisöluonteen vahvistumista.”⁶

Linjaus on yksi Luterilaisen maailmanliiton tavoista ilmaista jäsenkirkkojen yhteistä todistusta, halua edistää ihmisoikeuksia ja oikeudenmukaisuutta sekä itseymmärryksen vahvistumista. Linjaus kuvaa yksityiskohtaisemmin, mitä kirkkoyhteisönä oleminen merkitsee Luterilaisen maailmanliiton eri tasoilla ja eri vastualueisiin liittyen.

Linjauksen toteuttaminen

Vuoden 2013 kokouksessaan neuvosto päätti:

⁶ *Constitution of the Lutheran World Federation*, <https://www.lutheranworld.org/sites/default/files/Constitution%20EN%20final.pdf>

hyväksyä Luterilaisen maailmanliiton linjauksen sukupuolten välisestä oikeudenmukaisuudesta [Perusperiaatteet] ja sen suositukset yleisempänä raamina, jonka sisällä sitoumuksia kohti sukupuolten välistä oikeudenmukaisuutta toteutetaan kirkkoyhteisön kaikilla tasoilla

hyväksyä sukupuolten välisen oikeudenmukaisuuden linjauksessa esitetyn toimintatavan ja suositella sen toteuttamista sekä alueellisesti että jäsenkirkkoissa siten että toimintamalleja sovelletaan paikallisesti

pyytää pääsihteeriä raportoidaan neuvostolle linjauksen toteutumisen edistymisestä.

Vastuutahot

Luterilaisen maailmanliiton konstituutioon perustuen seuraavien Luterilaisen maailmanliiton tahojen oletetaan osallistuvan linjauksen toimeenpanoon:

Yleiskokous, neuvosto ja vastuulliset luottamushenkilöt

- **Käyttävät** linjausta yleisellä tasolla suuntaamaan ja organisoimaan Luterilaisen maailmanliiton toimiston työtä. Hallinnollisilla elimillä on vastuu arvioida linjausten ja päätösten vaikutuksia naisiin ja miehiin sekä varmistaa, että LML:n rakenne ja ohjelmat toiminta ovat yhteensopivia sukupuolten välisen oikeudenmukaisuuden periaatteiden kanssa.

LML:n toimisto, sen ohjelmat ja projektit sekä LML:n maaohjelmat

- **Käyttävät** mahdollisuuksien mukaan linjausta työnsä kehittämiseen ja arviointiin. Linjausten käyttäminen tarkoittaa sitoutumista tietoisuuden ja taitojen kartuttamiseen, joiden avulla tuetaan sukupuolten välisen oikeudenmukaisuuden toteutumiseen tähtääviä prosesseja. Johdon tulee arvioida järjestelmällisesti organisaation toimintamalleja ja sitoutumista sukupuolivaikutus-

ten arviointiin. On varmistettava, että Luterilaisella maailmanliitolla on käytössään asianmukaiset järjestelmät ja toimintamallit sukupuolten välisen oikeudenmukaisuuden toteuttamiseksi ohjelmatyössä ja henkilöstöhallinnossa.

Jäsenkirkot

- **Varmistavat**, että yleiskokouksen ja neuvoston päätökset toteutetaan käytännössä ja ne tukevat toisiaan yhteisvastuullisesti linjauksen soveltamisessa paikallisiin olosuhteisiin.

Jäsenkirkkojen itsenäisyyttä omien olosuhteidensa keskellä ja omassa todellisuudessaan kunnioitetaan. Jäsenkirkot tekevät matkaa yhdessä ollen riippuvaisia toisistaan ja vastuullisia toisilleen. Tämä vaatii seurantaa ja päätösten soveltamista paikallisiin olosuhteisiin.

Alueellisella tasolla

- **Mahdollistetaan** linjauksen soveltaminen paikallisiin olosuhteisiin tarjoamalla mahdollisuus eri kontekstien väliseen vuoropuheluun ja kokemusten jakamiseen.

Alueellisissa tapaamisissa voidaan sopia yhteisistä raameista, työvälineistä ja toimintamalleista, jotka ilmentävät yhteistä vastuuta ja rinnalla kulkemista. Alueellisten tapaamisten kautta paikalliset lähestymistavat rikastuvat vuorovaikutuksessa muiden lähestymistapojen kanssa.

Linjauksen peruseriaatteen

Luterilainen maailmanliitto on kirkko-yhteisö, joka on sitoutunut:

- 1. Edistämään** sukupuolten välistä oikeudenmukaisuutta teologisena perustana julistukselle ihmisarvosta ja oikeudenmukaisuudesta kaikille ihmisille sekä edistämään sukupuolten välistä tasa-arvoa yleismaailmallisesti tunnustettuna ihmisoikeutena
- 2. Ylläpitämään** ihmisarvoa ja oikeudenmukaisuutta, syrjimättömyyttä ja osallisuutta, yhteistä vastuuta ja läpinäkyvyyttä ja näin kunnioittamaan kaikkien ihmisten lahjoja
- 3. Soveltamaan** alueellisella ja paikallisella tasolla LML:n yleiskokouksen ja neuvoston päätöslauseita syrjimättömyydestä sekä sukupuolten ja ikäryhmien tasapainosta, jotta naiset ja miehet olisivat yhtäläisesti edustettuna

päätöksentekoprosessien kaikilla tasoilla

- 4. Varmistamaan**, että humanitaarinen työ sekä kehitysyhteistyö ovat sukupuolisensitiivisiä ja että kaikessa toiminnassa kiinnitetään huomiota myös sukupuolten väliseen tasa-arvoon, jotta oikeudenmukaisuus ja syrjimättömyys voisivat vahvistua. Tästä syystä on oleellista tunnistaa ja analysoida kaikkien kehitysprosessien vaikutukset sukupuolten väliselle tasa-arvolle
- 5. Vahvistamaan** naisten vaikutusvaltaa, jotta varallisuuden ja konfliktien seurausten epätasa-arvoinen jakautuminen saataisiin loppumaan. Naisten vaikutusvallan kasvattaminen on osa sukupuoleen kohdistuvan väkivallan ehkäisemistä ja lopettamista

6. Aktiivisesti edistämään miesten saamista mukaan pohtimaan muuttuneita miesten malleja osana sukupuolten välistä oikeudenmukaisuutta

7. Puuttamaan rakenteisiin, jotka ehkäisevät naisten osallistumista johtotehtäviin ja päätöksentekoon kaikilla tasoilla

8. Varmistamaan, että linjaukset, järjestelmät, toimintamallit, budjetit, henkilöstöhallinto, palkkausmenettely, edustuksellisuus, koulutus sekä hallinnolliset ja päätöksentekuelimet ovat sukupuolten suhteen tasapainossa ja tukevat naisten ja miesten yhtäläistä osallistumista

9. Varmistamaan, että sukupuoli-vaikutuksia arvioidaan kaikissa ohjelmissa ja ohjelmakierron eri osissa: arvioinnissa, suunnittelussa, toteutuksessa, seurannassa ja lopputuotteen arvioinnissa

10. Liittämään sukupuolten välisen oikeudenmukaisuuden ulottuvuuden kaikkeen teologiseen ja liturgiseen toimintaan sekä hengelliseen elämään.

LML:n linjauksen toteuttaminen

Linjauksen toteuttamishjeet suuntaavat toimintaa kohti sukupuolten välisen oikeudenmukaisuuden toteutumista.

Toimintamallin ohjeistukset ohjaavat tarkastelemaan sukupuolten välistä oikeudenmukaisuutta kasvatuksellisesta näkökulmasta. Ne esitellään kolmijakoisen lähestymistavan **"näe, arvioi, toimi"** kautta. Ohjeistukset on suunniteltu suuntaviivoiksi linjauksen sitoumusten soveltamiseksi paikallisesti.

Kirkkoyhteisön kaikkia jäseniä kannustetaan tarkastelemaan tätä

toimintamallia, soveltamaan sitä ja tuomaan sen perusperiaatteet omaan todellisuuteensa ja omalle kielelleen.

- **"Näe"** tarkoittaa erilaisten todellisuuksien ja asiayhteyksien havainnoimista ja tunnistamista.
- **"Arvioi"** tarkoittaa sitä, että erilaisen tilanteiden arvioinnissa niistä nousevien kysymysten tunnistamisessa käytetään raamatullisia, teologisia ja ihmisoikeuskielen käsitteitä.

- **"Toimi"** tarkoittaa toimeen ryhtymistä. Kun todellisuutta on havainnoitu ja arvioitu, sovitaan toimenpiteistä, jotka soveltuvat kyseiseen tilanteeseen.

"Näe" - Missä vaiheessa kirkkoyhteisö on matkalla kohti syrjimättömyyttä ja osallistavaa yhteisöä? Tässä osassa esitellään naisten osallisuuden ja sukupuolivaikutusten arvioinnin perusteita. Teksti kertoo naisten osallisuuden tarinan kirkkoyhteisössä ja kuinka sukupuolesta on tullut teologinen kysymys. Linja-

uksen toteuttamisen ensiaskeleeksi ehdotetaan sukupuoleen liittyvien eri näkökulmien kuuntelemista ja eri todellisuuksien tunnustamista sekä erityisesti naisten kohtaamien esteiden tunnistamista. Sukupuolisensitiivisyys ja sukupuoleen liittyvät linjaukset eivät koskaan rakennu tyhjiössä. Tarvitaan eri ihmisryhmien, yhteisöjen ja asiasta kiinnostuneiden yksilöiden asiantuntemusta.

"Arvioi" - Raamatullinen ja teologinen perusta. Miksi sukupuolten välinen oikeudenmukaisuus on tärkeä asia luterilaiselle kirkkoyhteisölle? Kirkkoyhteisön sisällä sukupuoleen liittyviä kysymyksiä tarkastellaan uskonkysymyksinä Raamatun ja luterilaisen tradition näkökulmasta. Uskon kielellä ilmaistuna sukupuolten välisestä tasa-arvosta puhutaan sukupuolten välisenä oikeudenmukaisuutena. Suhteiden yhdenvertaisuutta lähestytään oikeudenmukaisuuden näkökulmasta. Oikeudenmukaisuus on profeetallista julistusta. Se on perusta, jonka kautta muutos ja ihmisarvon toteutuminen kaikkien kohdalla on mahdollinen. Oikeu-

denmukaisuus raamatullisena käsitteenä kannattelee tämän linjauksen teologista keskustelua ja korostaa teologisen keskustelun merkitystä. Luterilaisuuteen kuuluvia peruskäsitteitä analysoidaan sukupuolten välisen oikeudenmukaisuuden näkökulmasta. Tämän vuorovaikutuksen kautta muotoutuu teologinen näkökulma sukupuolten väliseen oikeudenmukaisuuteen.

"Toimi" - Toteuttaminen ja olosuhteisiin sopivaksi muokkaaminen. Kolmas osa antaa ohjeita strategisten periaatteiden toteuttamiseen. Matka kohti sukupuolten välistä oikeudenmukaisuutta kuvataan seitsemän kohdan kautta. Näihin kuuluu johdanto arvoihin ja sitoumuksiin sekä lista tavoista toteuttaa sukupuolten välisen oikeudenmukaisuuden linjausta.

LML:n linjauksen sukupuolten välisestä oikeudenmukaisuudesta on tarkoitus olla osallistava prosessi, jonka aikana pohditaan ja toimitaan sukupuolten välisen oikeudenmukaisuuden hyväksi, ja jonka lopputulok-

sena on värikäs ja eläväinen linjaus, jota voidaan soveltaa ja käyttää eri alueilla. Luterilaiseen maailmanliittoon kuuluu 144 jäsenkirkkoa (2015) seitsemällä maantieteellisellä alueella (Aasia, Afrikka, Pohjoismaat, itäinen Keski-Eurooppa, läntinen Keski-Eurooppa, Pohjois-Amerikka ja Lätinalainen Amerikka sekä Karibian alue). Kirkkoyhteisön toimintaympäristö on hyvin monimuotoinen. Eräs huomionarvoinen asia on kirkkoyhteisön sisällä käytettyjen eri kielten rikkaus. LML:n toimistossa toimitaan englannin, ranskan, saksan ja espanjan kielellä. On vaikeaa kirjoittaa niin, ettei kielten monimuotoisuus kärsi ja perustella näkökulmia niin, että ne jatkuvasti kutsuisivat vuoropuheluun ja olisivat avoimia mukautumaan paikallisiin tilanteisiin. Miten rakentaa teksti niin, että se luo keskustelua ja johtaa muutokseen?

LML:n linjaus sukupuolten välisestä oikeudenmukaisuudesta kutsuu muutokseen kirkon rakenteissa ja kirkon sisäisissä suhteissa, yhteiskunnassa ja elämässä. Koska linjaus lähtee liikkeelle eletystä elämästä,

se ohjaa soveltamaan esitettyjä periaatteita kuhunkin tilanteeseen sopiviksi. Teologista pohdintaa edeltää todellisuuden tarkasteleminen, kyseleminen ja kunkin tilanteen huolellinen arviointi. Teologinen pohdinta kulkee yhdessä ihmisoikeuslähtöisen ajattelun kanssa. Teologisen pohdinnan avulla arvioidaan kriittisesti kehitysteorioita, rakenteita ja kulttuurisia perinteitä. Pelkkä analyysi ei kuitenkaan riitä. On tärkeää toimia käytännön tasolla, tuoda käsitteet ja arvot arjen keskelle. Tästä syystä oletamme, että linjaus pannaan käytäntöön ja sen tavoitteet saavutetaan.

On hyvin vaikeaa tosiasiallisesti ymmärtää, kuinka kulttuurisesti monimuotoinen Luterilainen maailmanliitto on. ”Kulttuuri” on määritelmänsä mukaan jotain dynaamista, ei pysähtynyttä. Siihen sisältyvät tietoon liittyvät järjestelmät, käytäytymistavat, uskomukset sekä ryhmän hyväksymät ja jakamat arvot ja symbolit. Kuhunkin tilanteeseen soveltaminen tarkoittaa kulttuurin eri osatekijöiden ja niiden välisten suhteiden huomioon ottamista. Jokainen tilanne itse määrittelee, mihin

asioihin tulisi puuttua ensimmäiseksi. Mikään todellisuus ei voi sanella toiselle, mitä juuri siinä tilanteessa tulisi pitää tärkeänä. Vastavuoroinen oppiminen ja jakaminen rikastuttavat käytännön toimintaa kaikilla kirkon ja yhteiskunnan tasoilla. Näin sukupuolten välinen oikeudenmukaisuus voi toteutua.

Keskeinen tämän linjauksen täytäntöönpanoa ohjaava kysymys on, minkälaista muutosta tämä linjaus luo niiden ihmisten elämässä, jotka osallistuvat yhteiseen pohdintaan ja toimintaan.

Vielä lopuksi, iloitkaa! Iloitkaa mahdollisuudesta kohdata ja keskustella teologiaa ja kirkkoa muuttavista kysymyksistä. Iloitkaa kirkkoyhteisöstä, iloitkaa yhdessä olemisesta. Yhteisessä rukouksessa ja yhdessä laulaen

”Jumala kutsuu kansaansa uuteen elämään, kulkemaan yhdessä käsi kädessä. Uusi aika on kypsä muutokselle, hetki on tullut. Kuljetaan yhdessä, kukaan ei selviä yksin! Liity siis joukkoon!” (Thuma Mina

221, *Deus chama a gente pra um momento novo.*)

Näe - Missä olemme nyt matkalla kohti syrjimättömyyttä ja inklusiivisuutta?

Naisten johtajuus ja osallisuus

Luterilainen maailmanliitto on vuosikymmenten ajan pyrkinyt siihen, että sen toimintaa ohjaisivat osallisuuden perusarvon mukaiset teologiset ja käytännölliset sitoumukset.

Tämä pyrkimys näkyy jo varhaisissa päätöksissä, joiden tarkoituksena oli varmistaa naisten osallisuus LML:ssa

- Vuonna 1952, LML:n toisessa yleiskokouksessa Hannoverissa, Saksassa, perustettiin naisiin liittyviä kysymyksiä käsittelevä osasto. Tätä osastoa ylläpidettiin naiskomissiona, joka toimi ensimmäisen, vuonna 1975 perustetun, naistyön neuvoo-antavan komitean edeltäjänä. Viidennessä

yleiskokouksessa 1970 Evianissa, Ranskassa, Luterilaisen maailmanliiton toimistoon päätettiin perustaa erityinen naisten toimi.

- Vuonna 1984 seitsemäs yleiskokous Budapestissa, Unkarissa, teki merkittäviä päätöksiä naisten ja maallikkojen osallistumisesta LML:n hallintoelimiin. Yleiskokous hyväksyi niin sanotun kiintiöjärjestelmän, jonka mukaan edustajista vähintään 40% tulee olla naisia. LML:n kahdeksas (Curitiba, 1990) ja yhdeksäs (Winnipeg, 2003) yleiskokous uusivat tämän sitoumuksen.
- Yleiskokoukset ja neuvosto, jotka käyttävät ylintä päätöksentekovaltaa LML:n toimiston osalta, ovat todenneet, että koko maailmanlaajan luterilaisen kirkkoyhteisön tulisi noudattaa käytäntöä, jonka mukaan naiset voivat toimia pappisvirassa. Tämä käytäntö ilmentää kirkon itseymmärrystä ja on julkinen todistus osallisuuteen kutsuvan evankeliumin elämistä ja julistamisesta.

Naisten osallisuus vihkimysvirasta on keskeinen, vaikkakaan ei ainoa, askel kohti täyden osallisuuden kirkkoyhteisöä. Naisten ja miesten täysi osallistuminen päätöksentekoon on toinen elintärkeä askel kohti täyttä osallisuutta. Luterilainen maailmanliitto ilmentää ecclesia semper reformanda -periaatetta, jonka mukaan kirkko on jatkuvasti ja monella tavalla uudistumisen tiellä.

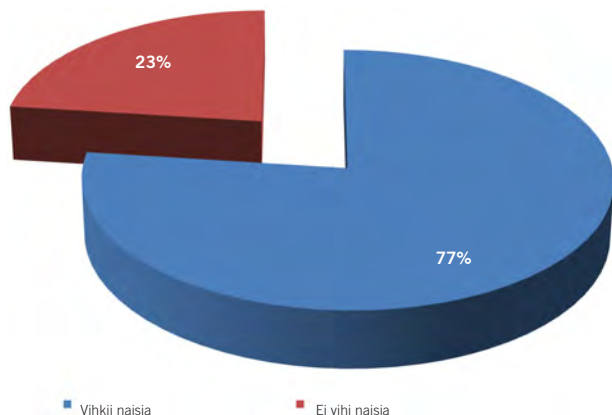
Luterilaisen kirkkoyhteisön sisällä on tehty paljon naisten täyden osallisuuden eteen. Esimerkiksi kiintiöjärjestelmä tukee ja edistää jaettua johtajuutta LML:n päätöksentekorakenteissa, kuten esimerkiksi yleiskokouksissa ja neuvostossa. Kiintiöiden käyttäminen on rakenteellinen menetelmä, jonka tarkoituksena on tasapainottaa naisten kohtaamia monia käytännöllisiä esteitä heidän tavoittellessaan pääsyä päätöksentekoon eri tasoille ja päättävään asemaan. LML:n yhteydessä toimivien naisten ryhmien kautta naiset ja tytöt osallistuvat yhteiskunnan hyvinvoinnin rakentamiseen tarjoamalla diakonista palvelua lähimmäisilleen. Kirkot eivät kuitenkaan ole riittävässä määrin ar-

vioineet sitä, miten sukupuolittuneet järjestelmät ja suhteiden verkostot luovat etuoikeuksia yksille ja sortoa ja kärsimystä toisille ja näin vaikuttavat kielteisesti yhteiseen elämäämme kirkossa ja yhteiskunnassa.

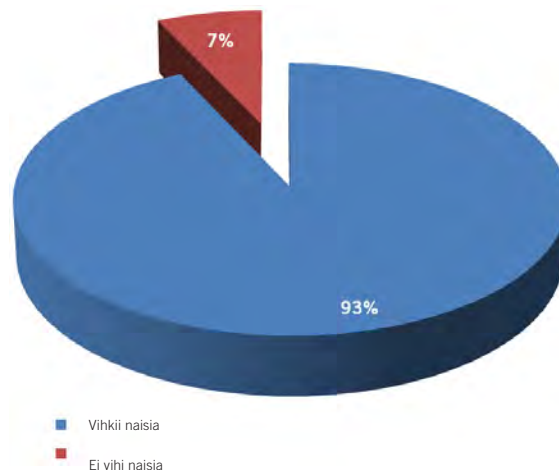
Kiintiöjärjestelmät ovat yksi keskeinen tapa varmistaa naisten läsnäolo. Tästä huolimatta naisten täyden osallistumisen tiellä on vakavia esteitä. Näyttää siltä, että kansainvälisellä tasolla tehtyjen päätösten, kuten yleiskokouksen päätösten ja paikallisen todellisuuden välillä, on kuilu. Kiintiöiden täyttäminen ei riitä. Vaikka kiintiöt saattavat varmistaa naisten läsnäolon, ne eivät varmista osallisuutta. Jotta voimme olla uskollisia aikaisempien yleiskokousten sitoumuksille ja saavuttaa tavoitteena olevan syrjimättömyyden ja täyden osallisuuden, on äärimmäisen tärkeää että naisten ja nuorten vaikutuksen lisääntymisen sallitaan muuttaa meitä kirkkoina.

Kirkot sanovat "ei" naisiin kohdistuvalle väkivallalle -dokumentissa kuuluva profeettallinen ääni on yksi LML:n keskeisistä saavutuksista. Dokumentissa tunnustetaan, että

Naisia pappisvirkaan vihkivien LML:n jäsenkirkkojen suhteellinen osuus

Naisia pappisvirkaan vihkivien LML:n jäsenkirkkojen jäsenten määrän suhteellinen osuus

Oikeanpuoleinen kaavio osoittaa, että suurin osa 70,5 miljoonasta Luterilaisen kirkkoyhteisön jäsenestä kuuluu kirkkoon, joka vihkii naisia pappisvirkaan.

kirkkojen sisällä esiintyy väkivaltaa ja siinä keskustellaan tavoista, joilla tätä väkivaltaa pyritään kitkemään.

Kirkkojen ja niiden yhteydessä toimivien järjestöjen toiminta naisiin kohdistuvan väkivallan estämiseksi ja voittamiseksi perustuu epäoikeudenmukaisuuden vastustamisen etiikalle. Kirkkojen arjen toiminta, diakoninen työ ja teologinen pohdinta kuuluvat uskon ja uskonnon kriittisen tarkastelun piiriin. Kriittisen tarkaste-

lun avulla voidaan purkaa sellainen -usein vaarallinen- uskonnon ja kulttuurin välinen yhteys, jossa naisten elämänpiiri rajoittuu ainoastaan yksityisen elämän alueeseen, missä väkivalta useimmiten tapahtuu. LML:n toimintasuunnitelman (Kirkot sanovat "ei" naisiin kohdistuvalle väkivallalle⁷) toteuttamisen ja arvioimi-

sen välityksellä saadun kokemuksen perusteella voidaan todeta, että usko on keskeinen huomioon otettava tekijä pyrittäessä pääsemään eroon väkivallasta. Kristityn kutsumukseen kuuluu puhua asioista niiden oikeilla nimillä. Siksi on tärkeää, että kirkkoyhteisö julkisesti toteaa naisiin kohdistuvan väkivallan olevan synti ja

⁷ <https://www.lutheranworld.org/content/resource-churches-say->

[no-violence-against-women-action-plan-churches](#)

että kirkkojen tulee olla väkivallattomia, turvallisia paikkoja.

Kirkkoyhteisö matkalla kohti sukupuolten välistä oikeudenmukaisuutta

Luterilainen maailmanliitto kehittää edelleen tapoja vahvistaa sitoutumistaan sukupuolten väliseen oikeudenmukaisuuden organisaatioon eri tasoilla:

- Vuonna 1997, Hong Kongin yhdeksännessä yleiskokouksessa, sukupuolten välisen tasa-arvon saavuttaminen nimettiin yhdeksi kirkkoyhteisön ydintehtäväksi. Tämä tarkoittaa, että kirkkojen tulee keskustella sukupuolesta ja vallasta ihmissuhteisiin liittyvänä asiana teologisesti ja raamatullisesti perustellusta uskon ja oikeudenmukaisuuden näkökulmasta sekä puuttua johtajuuteen liittyviin sukupuoli- ja valtakysymyksiin.
- Vuoden 2003 kymmenes yleiskokous Winnipegissä, Kanadassa, palasi useisiin aikaisempien

vuosien teemoihin ja päätöksiin. Yleiskokous sitoutui uudelleen tukemaan naisten ja nuorten täyttä osallisuutta kirkossa ja yhteiskunnassa.

- Kirkon diakoniatyö on osoittanut, että teologinen pohdinta tulee merkitykselliseksi, kun se liittyy syvään ja intohimoiseen lähimmäisestä huolehtimiseen. Kirkot asemoivat itsensä julkisessa keskustelussa diakonisen työnsä kautta kuunnellen, nähden, koskien, tehden päätöksiä ja kulkien niiden rinnalla, jotka kärsivät ja joita sorretaan. Olemalla aktiivisesti läsnä julkisessa keskustelussa ja tarjoamalla keskusteluun uskosta kumpuavia näkökulmia kirkoista tulee osa kansalaisyhteiskuntaa. Kirkon ”kansalaisuus” on osa teologista identiteettiä, eli tapaa, jolla kirkot ymmärtävät itsensä osana Jumalan ikuista ja jatkuvaa liikettä kohti luomakuntaa ja koko ihmiskuntaa. Se on osa missiologista itseymmärrystä, jossa kirkot näkevät itsensä maailmaan lähetettyinä, osana

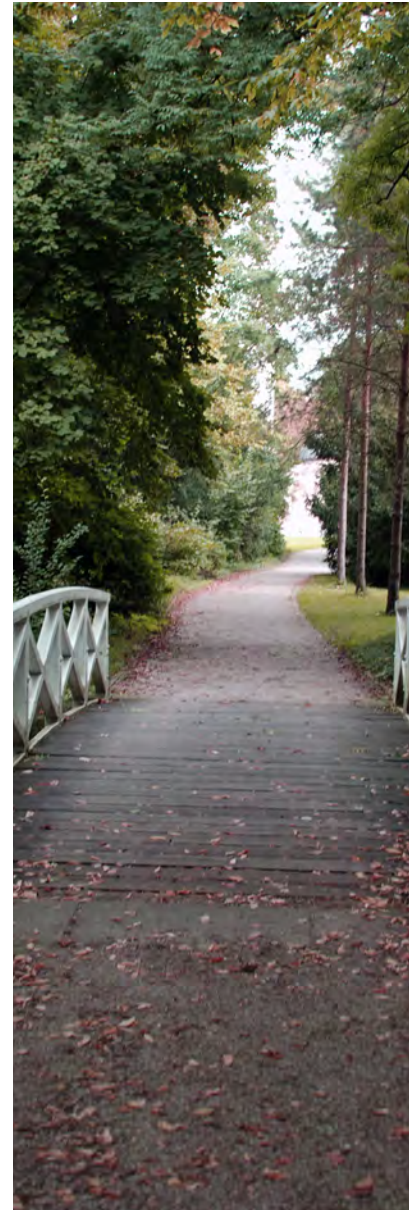
Jumalan armontäyteistä ja myötäkärsivää liikettä pois itseensä käpertymisestä kohti maailman iloja ja suruja, kärsimystä ja toivoa.

- Tämän diakonisen tehtävänsä perusteella Luterilainen maailmanliitto toimii edistääkseen oikeuksien täyttä toteutumista ja kaikkien ihmisten tasa-arvoa sekä tähän liittyen tukee naisten johtajuutta ja täyttä osallisuutta. Käsitteellinen ymmärrys oikeudenmukaisuudesta kaikilla tasoilla ja kaikissa suhteissa, erityisesti sukupuolten välisissä suhteissa, rakentuu köyhien ja sorrettujen oikeuksien diakonisesta puolustamisesta saaduille kokemuksille.
- Vuonna 2009 julkaistu *Niin ei tule olla teidän keskuudessanne! Uskon näkökulmia sukupuoleen ja valtaan* on systemaattinen dokumentaatio LML:n siihenastisesta työstä sukupuolen ja vallan teemojen parissa. LML:n neuvosto vastaanotti dokumentin. Tämä dokumentti on yksi

esimerkki sukupuoleen liittyvien kysymysten käsittelystä ja sukupuoliulottuvuuden analyysistä, ja toimii käsillä olevan linjauksen perustana.

- Edelleen, koska Luterilainen maailmanliitto on kirkkojen yhteisö, sen sitoumus sukupuolten väliseen oikeudenmukaisuuden linjaukseen perustuu jäsenkirkkojen kokemuksiin ja toimiin ihmisoikeuksien edistämiseksi. Kirkkojen ja kirkollisten järjestöjen linjaukset sukupuolten tasa-arvosta ovat perusta koko kirkkoyhteisön linjauksen kehittämiselle – liike on vastavuoroista. Kokemuksia kerätään ja systematisoidaan kirkkoyhteisön tasolla. Jäsenkirkkojen kokemukset ja jäsenkirkkojen välinen yhteisymmärrys ohjaavat yhteisen linjauksen muotoilua.

Kirkkoyhteisön eri tasoilla (jäsenkirkot, toimielimet, ohjelmat, projektit) käynnissä olevat aloitteet ja prosessit osoittavat, että on tarve muodostaa yhteinen, teologisille käsitteille

perustuva kokonaisvaltainen tapa käsitellä sosiaalisesti ja kulttuurisesti rakentuvia etuoikeuksia ja sortoa luovien järjestelmien vaikutusta naisten johtajuuteen. Ei riitä, että naiset ovat läsnä neuvottelupöydissä (läsnäolo). Naisilla ja miehillä on oltava yhtäläiset mahdollisuudet vaikuttaa pöydän ympärillä (täysi osallisuus).

Arvioi - Raamatullinen ja teologinen perusta: Miksi sukupuolten välinen oikeudenmukaisuus on tärkeää luterilaiselle kirkkoyhteisölle?

Luterilaisen maailmanliiton yhteisö pyrkii ymmärtämään, miten Jumalan armo ruumiillistuu maailmassa kirkon kokonaisvaltaisen lähetystehävän kautta. Sukupuolten välisen oikeudenmukaisuuden linjauksen kehittäminen on osa tämän ymmärryksen kehittymistä.

Luterilaisen teologian merkitys on suuri, kun luterilaisen kirkkoyhteisön sisällä syvennetään ymmärrystä ja kannetaan yhteistä vastuuta suku-

puolten välisestä oikeudenmukaisuudesta uskon tekona.

Kontekstuaalisuus on yksi luterilaisen teologian erityispiirteistä. Luterilaisen maailmanliiton sisällä tämä tarkoittaa jatkuvaa paikallisella tasolla käytävää keskustelua. LML:n strategian (2012–2017) mukaan

”Kirkkoyhteisön sisäiset suhteet ovat riippuvaisia toisistaan. Päätöksenteossa ja toiminnassa on useita keskuksia. Osallisuus kirkkoyhteisöstä vahvistaa kirkkojen mahdollisuuksia yhteisöllisyyteen ja kannustaa kirkkoja muokkamaan kirkkojen yhteisöä erilaisten alueellisten ja maailmanlaajuisten verkostojen kautta. Jäsenkirkkojen rikasta kulttuurista moninaisuutta tulee arvostaa. Se tarjoaa mahdollisuuden monenlaisiin kohtaamisiin, haasteisiin ja yhteiseen oppimiseen.”⁸

Sukupuolten välisen oikeudenmukaisuuden idea ohjaa edellä mainittujen

päätöksenteon ja toiminnan keskustusten välistä vuoropuhelua.

Tämän linjauksen alussa esitelty raamatullinen näky tasa-arvosta ja oikeudenmukaisuudesta on LML:n kirkkoyhteisön sukupuolten välisen oikeudenmukaisuuden perusta. Ihmiset on luotu Jumalan kuvaksi, mieheksi ja naiseksi, erilaisiksi mutta tasa-arvoisiksi. Naiset ja miehet ovat yhdessä etuoikeutettuja ja vastuullisia huolehtimaan Jumalan luomakunnasta. Ihmiset ovat riippuvaisia Jumalasta, ja siitä syystä he palvelevat toisiaan.

Sukupuolinäkökulman käyttäminen luomiskertomusten tulkinnassa voi johtaa sellaisiin kriittisiin kysymyksiin kuten: Miten miehet ja naiset hyväksyvät Jumalan ensisijaisuuden suhteessa koko ihmiskuntaan? Miten naiset ja miehet toimivat Jumalan luomiskumppaneina? Miten sellaisia raamatullisia käsitteitä kuten ”yhtäläinen luominen” ja ”yhtäläinen vastuullisuus” voidaan tulkita niin, että ne tukevat naisten ja miesten välistä kumppanuutta? Mitä vastuullisuus Jumalan armolle merkitsee omassa kulttuurisessa kontekstissamme?

⁸ *Give Us Today Our Daily Bread*, 9.

Mitä vastuullisuus merkitsee naisten ja miesten oikeudenmukaisuudelle omissa kulttuurisissa kontekstissämme?

Seuraavassa esitellään joitakin perustavia teologisia lähtökohtia, joiden valossa jäsenkirkkoja kannustetaan kehittämään ja jakamaan toistensa kanssa erilaisia tapoja edistää sukupuolten välistä oikeudenmukaisuutta. Toiminnan toteuttaminen onnistuu parhaiten, kun naiset ja miehet työskentelevät yhdessä.

Raamattu: Elämän ja tekstin välinen vuoropuhelu

Miksi Raamatulla on väliä? Raamattu puhuu maailmalle Jumalan armosta. Luther muistutti kristittyjä siitä, mikä on kaikkein tärkeintä: Jumalan lupaus armosta Jeesuksen Kristuksen kautta. Tästä syystä luterilaisen perinteen keskeisiä kysymyksiä ovat: Mikä edistää Kristusta? Miten Jumalan armo ilmenee? Tästä evankeliumit puhuvat. Kun Jeesus parantaa rannan naisen, tämän koko ihmisyyshän eheytyy (Luuk. 13: 10–17).

Tämä herättää kysymään, mitä Jumalan lupaus armosta merkitsee

naisille ja miehille. Miten Jumalan armo voisi ohjata Raamatun lukemista ja tulkintaa sukupuolten välisen oikeudenmukaisuuden näkökulmasta?

Raamatun tekstien tulkittamista vuorovaikutuksessa nykypäivän tilanteen kanssa kutsutaan hermeneutiikaksi.

”Luterilaisen perinteen parhaat omat oivallukset kutsuvat luterilaista perinnettä itseään olemaan dynaaminen, itsekriittinen ja avoin tulevaisuudelle. Luterilaisuuden teologista näkyä määrittää ratkaisemattomien vastakkaisten voimien jännitteiden tunnustaminen. Vastakkaisuudet ilmentävät eri tapoja elää Jumalan kanssa ja Jumalan maailmassa.”⁹

Luterilaisilla on runsaasti opetusta, jonka on katsottu auttavan pyhän Raamatun tulkinnassa. Tähän kuuluu näkemys siitä, että kristityt ovat papillinen kansa, vanhurskauttaminen armosta uskon kautta, lain ja evankeliumin erottaminen, yksin

Kristuksen kautta, yksin armosta -periaate, Jumalan sanan ensisijaisuus sekä ristin teologia ja periaate, jonka mukaan Raamattu itse tulkitsee itseään. Kuten edellä on mainittu, keskeinen tulkinnan avain on kysymyksessä: mikä edistää Kristusta?

Raamatun lukeminen itsekseen, ryhmissä, seurakunnassa ja eri yhteisöissä vaatii aktiivista tekstin kanssa työskentelyä sekä historiallisen että nykypäivän elämän todellisuuden huomioimista. Elämänkokemusten moninaisuus ja rikkaus liittyvät toisiinsa elämän ja Raamatun yhteisöllisyyden kautta. Tästä syystä raamatuntulkinnassa tulee ottaa huomioon kielellinen ja kulttuurinen moninaisuus, suulliset ja sanalliset tulkinnat sekä tekstin vastaanottajat ja kuulijakunta. Yhteisöllinen lukutapa, jossa Raamatun teksti asetetaan suhteeseen nykypäivän käytänteiden ja tilanteiden kanssa, rikastaa raamatuntekstien tulkintaa.

Luterilaisen kirkkoyhteisön sisällä on erilaisia tapoja tulkita Raamattua. Näiden joukossa on muun muassa kontekstuaalisia lukutapoja, joissa konteksti ja paikallisyhteisö toimivat

⁹ *Give Us Today Our Daily Bread*, 8.

tekstin kanssa käytävän vuoropuhelun lähtökohtina. Lain ja evankeliumin välisen jännitteen tunnistamiseksi ja epäoikeudenmukaisten järjestelmien muuttamiseksi on hyvä käyttää erilaisia kriittisiä työkaluja. Kriittiset raamatunlukutavat voivat antaa uutta näkökulmaa, vahvistaa naisten ja syrjäytettyjen ryhmien vaikutusvaltaa ja edesauttaa sukupuolten välistä oikeudenmukaisuutta. Raamatun tekstien lukeminen syrjäytettyjen kanssa on voimaannuttava harjoitus, joka tuo esiin paikallisia ja kontekstuaalisia teologioita.

Arkielämän vaikeudet aletaan nähdä Raamatun kertomusten valossa. Vuorovaikutus tekstin kanssa motivoi kyseenalaistamaan sukupuoleen perustuvaa epäoikeudenmukaisuutta. Sukupuolten välisellä oikeudenmukaisuudella on teologinen perusta raamatullisessa todistuksessa ja kristillisessä perinteessä. Kirkon teologista ja raamatullista perinnettä voidaan tulkita niin, että se tukee naisten ja miesten jaettua johtajuutta maailmassa. Tämä tulkintatapa ei yleensä toteudu täydellisesti perheissä, kirkossa eikä julkisessa

elämässä. Naiset ovat usein ylikuormitettuja kodinhoitoon liittyvistä vastuista, heillä ei ole pääsyä kirkon johtotehtäviin eikä heitä kannusteta ottamaan yhteiskunnallisia vastuu-tehtäviä.

Joitakin Raamatun tekstejä sekä sellaisia kirkollisia perinteitä, jotka tukevat naisten syrjäyttämistä, on syytä tulkita uudelleen siitä näkökulmasta, että kaikki ihmiset ovat Jumalan edessä tasa-arvoisia, Jumalan antama vastuu ihmiskunnalle on yhteinen ja kaikki saavat kasteen kautta uuden identiteetin.

Raamatuntulkinnalliset haasteet ovat vakavia johtuen kulttuurisista seikoista, jotka liittyvät sekä tämän päivän yhteiskuntaan että vaikuttavat itse Raamatun teksteissä ja varhaisissa kristillisissä perinteissä.

Raamatuntekstien kontekstuaalinen tulkinta, joka ottaa huomioon sukupuolinäkökulman, auttaa tekemään näkyväksi naisten ja miesten välisen epätasa-arvon nykypäivän yhteiskunnissa ja kirkoissa.

Kriittisen lukutavan avulla voidaan purkaa etuoikeuksien järjestelmää ja sortoa ylläpitäviä rakenteita.

Patriarkaalinen järjestys on yksi näistä rakenteista. Kriittisen lukutavan tavoitteena on, että naiset ja miehet loisivat aktiivisesti muutosta luovia ja oikeudenmukaisia suhteita toisiinsa ja että pojat, miehet, tytöt ja naiset kasvaisivat uudenaikaiseen kumppanuuteen. Oikeudenmukaiset yhteisölliset suhteet voivat olla elävä esimerkki lihaksi tulleesta oikeudenmukaisuudesta ja ihmisarvosta.

- Mitä Raamattu sanoo oikeudenmukaisuudesta?
- Mitkä Raamatun tekstit tukevat ajatusta sukupuolten välisestä oikeudenmukaisuudesta?
- Mitkä tekstit ovat ristiriidassa ja haastavat ajatuksen oikeudenmukaisista ja tasa-arvoisista suhteista naisten ja miesten välillä?
- Mitä Jumalan armo (voi) tarkoittaa näissä teksteissä?

Vanhurskauttaminen ja armo: Vapaus ja ihmisarvo kaikille ihmisille

- Miltä vanhurskautettuna oleminen tuntuu?

- Miltä tuntuu olla samalla vanhurskautettu ja syntinen?
- Mitä seurauksia yksilölle ja kirkolle on siitä, että olemme samalla vanhurskautettuja ja syyllisiä?

Tämän linjauksen teologinen ote näkee oikeudenmukaisuuden käsitteen raamatullis-teologisen ajatuksen ”vanhurskauttaminen yksin uskosta ja yksin armosta” ytimessä. Luterilainen identiteetti perustuu tälle ajatukselle. Olla vanhurskautettu on olla vapaa siitä, mikä sitoo meitä. (ks. Room. 5.)

Vanhurskauttamiseen perustuva teologinen lähestymistapa ottaa huomioon myös sen, että ihmiset toimivat edelleen hierarkkisten ja epäoikeudenmukaisien järjestelmien mukaisesti jopa siinä määrin, että niitä ylläpidetään epäoikeudenmukaisella lainsäädännöllä. Jumalan radikaalin vanhurskauttavan armon todellisuudessa eläminen on vapautta kilpailuyhteiskunnasta tai tarpeesta täyttää patriarkaalisten perinteiden ja arvojen vaatimukset. Me olemme siis samanaikaisesti vanhurskautettuja ja syntisiä – simul justus et

peccator. Luterilaisen näkökulman mukaan kirkko ja yhteiskunta ovat aina tässä sisäisesti ristiriitaisessa tilassa. Armon ohjaamana toimiminen tarkoittaa sitä, että naiset ja miehet vahvistuvat vastustamaan epäoikeudenmukaisuutta ja toimimaan muutoksen aikaansaamiseksi.

Ihmiskunta ei ole tasa-arvoinen vain luomisessa vaan myös synnissä. Paavali toteaa: ”Ei ole yhtäkään vanhurskasta (...) sillä kaikki ovat tehneet syntiä ja ovat vailla Jumalan kirkkautta.” (Room. 3:10, 23) Vaikka synti ymmärretään usein yksilön teoksi, myös yhteisöjen ja instituutioiden tulee tarkastella omaa toimintaansa oikeudenmukaisuuden näkökulmasta.

Synnillä tarkoitetaan vahingon tuottamista toisille, itsellemme ja Jumalalle. Lait, tavat, ideat, asenteet ja toiminnan periaatteet voivat kaikki olla syntisiä, jos ne vahingoittavat jotakin osaa Jumalan luomakunnassa. Synti ei ole vain henkilökohtaista, vaan myös rakenteellista ja institutionaalista. Yhden ihmisryhmän ihmisarvon asettaminen toisen yläpuolelle on syntiä, sillä toisten vähätteleminen

vahingoittaa heitä. Näin ajateltuna alistamiseen ja sortamiseen perustuva järjestelmä, jossa miesten arvo on naisten arvoa korkeampi, on syntiä. Tällainen ajatus järjestelmällisestä sorrosta syntinä auttaa välttämään yksinkertaistavia analyysejä. Ajatus järjestelmästä korostaa sitä, että epäoikeudenmukaisien rakenteiden purkaminen on sekä naisten että miesten vastuulla. Synnin järjestelmä alentaa sekä naisia että miehiä, ja siksi muutoksen tekeminen on naisten ja miesten yhteinen tehtävä. Sukupuolten välinen oikeudenmukaisuus kuuluu sekä naisille että miehille, kun he yhdessä rakentavat yhteistä elämää perustuen kumppanuuteen ja oikeudenmukaisuuteen.

Vanhurskauttaminen uskon kautta ja Jumalan armosta muuttaa kristityn olemisen tapaa maailmassa ja antaa kirkolle mahdollisuuden puuttua epäoikeudenmukaisiin järjestelmiin. Raamatun kertomuksessa työntekijöistä viinitarhassa (Matt. 20:1–16) Jumalan armo lankeaa tasapuolisesti kaikkien työntekijöiden päälle ja kaikki saavat ihmisarvonsa

takaisin. Sovituksessa ihmiskunta on tasa-arvoinen.

- Mitä muutoksia kertomusten työntekijöiden elämässä tapahtuu, kun heitä kaikkia kohdeltiin samalla tavalla?
- Miten yhteisömme muuttuu, kun ymmärrämme, että kaikki ovat vanhurskautettuja Jumalan armosta?

Jumalan lihaksi tuleminen: Ruumiillisuus ja oikeudenmukaisuus

- Miten Jumalan lihaksi tuleminen Kristuksessa ja oikeudenmukaisuus liittyvät toisiinsa?
- Miten ihmisen ruumiillisuus ja oikeudenmukaisuus liittyvät toisiinsa?

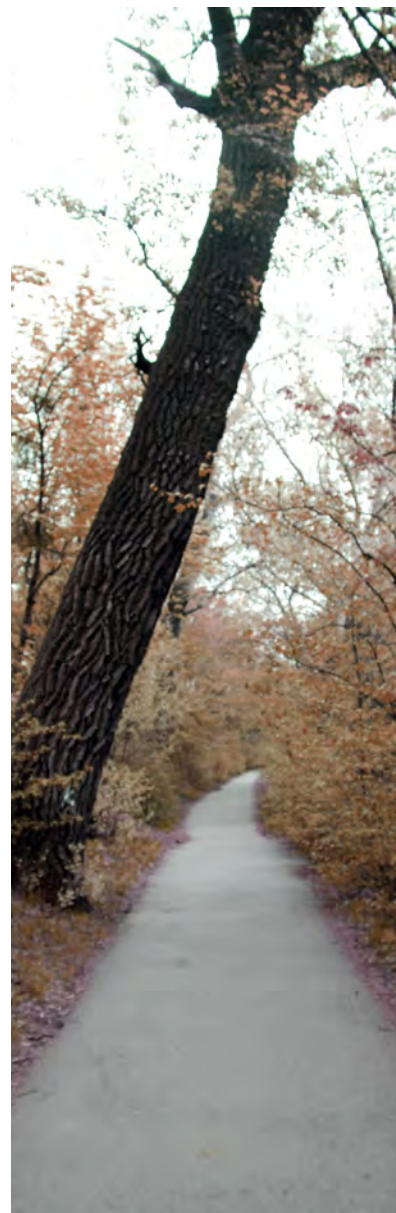
Jumala halusi tulla täydellisesti osalliseksi inhimillisestä elämästä ihmisen ruumiissa. Jumala kohtaa ihmisen Jeesusuksessa Kristuksessa, joka näyttää, kuka Jumala on: Jumala, joka haluaa vapauttaa ihmiset orjuudesta, vapauttaa heidät lan-

genneen maailman siteistä, antaa vaikutusvaltaa köyhille ja sorretuille ja kutsua kaikki elämään elämäänsä vapaasti Jumalan lapsina. Tällainen on Jumala, joka ”kuuntelee ja saapuu alas” vapauttamaan kansan, joka anoo apua (2. Moos. 2:24, 3:7).

Jeesus Kristus kutsui seuraajiaan osaksi uudenlaista Jumalan perhettä, jossa miesten johtama biologiaan perustuva perhejärjestelmä oli muuttunut toiseksi (Mk 3:35). Koska Jumala tuli ihmiseksi Kristuksessa, kristillisen ilmoituksen keskiössä on ihmisruumis koko todellisuudessaan, kärsimyksineen ja iloineen. Ihmiseksi tulemisen kautta Jumala saa aikaan syvemmän yhteyden ihmisen kanssa. Jumalan Sana tulee ihmiseksi ja asuu meidän keskellämme (Joh. 1: 14).

Pyhän Hengen voimasta Kristuksen ruumis on uusi, oikeudenmukainen sisarien ja veljien yhteisö. Tämä yhteisö, kirkko, on Kristuksen ruumis tänä päivänä (1. Kor. 12:26–27).

Pyhä Henki vahvistaa kirkkoa tekemään maailmasta oikeudenmukaisemman. Kirkon identiteetti perustuu oikeudenmukaisuudelle. Kirkon elämässä ihmiskunta voi

saada esimakua siitä, mitä kirkko ja koko luomakunta tulevat olemaan.

Jumalan armo tekee tilaa vapauttavalle oikeudenmukaisuudelle. Tästä syystä kirkolla on profeetallinen tehtävä ymmärtää, miten oikeudenmukaisuus voi toteutua syrjinnästä ja väkivallasta kärsivien keskuudessa. Se ajaa kirkkoa olemaan aktiivinen kaikkiin suhteisiin kuuluvan oikeudenmukaisuuden suhteen.

Miten Jumalan inkarnaatio näkyi sinun ympärilläsi?

- Miten Jumalan inkarnaatiosta käytetty kuvasto heijastuu naisten ja miesten väliseen oikeudenmukaisuuteen?

Sakramentit: Vapaus palvella osallisuuden pyöreän pöydän ääressä

- Millaista vapautta Jumala lupaa sakramenteissa?
- Pyhän ehtoollisen viettäminen: minkälaista moninaisuutta tunnustat Kristuksen ruumiissa?

Kasteen kautta jokainen on tullut osaksi Kristuksen ruumista (1. Kor. 12). Jokainen on tärkeä ja saanut Pyhältä Hengeltä erilaisia lahjoja, kykyjä, osaamista ja taitoja.

Jeesus jakoi pöydän syrjäytettyjen, sorrettujen ja puutteenaisten kanssa. Murtamalla leipää heidän kanssaan hän vahvisti heidän vaikutusmahdollisuuksiaan. Leivän ja viinin kautta me jaamme saman pöydän. Me tunnustamme olevamme tasa-arvoisia ja tunnustamme, että meidän yhteisömme on riippuvainen vain Jumalan armosta. Jeesuksessa Kristuksessa kaikki saavat anteeksiannon ja uuden elämän. Tästä syystä minkäänlaiselle naisten ja miesten tai ihmisten ja luonnon väliselle ylivallalle, syrjinnälle tai sorrolle ei ole oikeutusta. Kuten Paavali tunnetusti vakuutti Galatian ja Korintin kirkkoille ”on yhdentekevää, oletko (...) mies vai nainen” (Gal. 3:26–27; ks. myös 1. Kor. 12:13).

Jeesuksen armo, anteeksianto ja uusi elämä uudistaa ihmiskunnan riippumatta sukupuolesta, biologias-ta tai muista elämän reunaehdoista. Kaste muuttaa ja uudistaa etniseen

taustaan, yhteiskuntaluokkaan ja sukupuoleen perustuvat valtasuhteet. Kaikki ovat yksi Kristuksessa.

Paavali muistuttaa galatalaisia myös tästä: ”vapautteen Kristus vapautti meidät” (Gal. 5:1). Yleinen pappeus merkitsee, että ihmisiä ei ole ainoastaan vapautettu. Pyhä Henki kutsuu ihmisiä myös huolehtimaan vapauden toteutumisesta Jumalan valtakunnassa. Vapaus on vapautta palvella, luoda uutta ja elää yhdenvertaisessa yhteisössä; huolehtia toinen toisistaan, jakaa saamistaan lahjoista ja tehdä yhdessä päätöksiä sekä tukea niitä, joita etuoikeuksiin ja syrjintään perustuvat järjestelmät pyrkivät syrjäyttämään. Sukupuolten välinen oikeudenmukaisuus ilmentää kristityn vapautta. Naisilla ja miehillä on yhteinen vastuu kehittää sellaisia rakenteita, jotka tukevat osallisuutta, läpinäkyvyyttä ja vastuullisuutta kirkossa. Nämä ovat konkreettisia tapoja rakentaa sukupuolten välistä oikeudenmukaisuutta ihmisten ja organisaatioiden elämässä.

- Millä tavalla kaste ja ehtoollinen ennakoivat ja mahdollistavat uutta tapaa elää?
- Minkälaista jaettua johtajuutta voitaisiin kehittää sinun lähiympäristössäsi?

Kirkko-opin tukipilarit: Jaettu johtajuus ja yhdenvertaisten jaettu opetuslapseus

- Mikä vaikutus sinun mielestäsi kasteella on johtajuudelle ja opetuslapseudelle?
- Miten me kirkkoina suhtaudumme naisten johtajuuteen liittyviin ristiriitaisiin teksteihin?

Kasteen kautta sekä naiset että miehet on tuotu takaisin Jumalan yhteyteen. Jumala hyväksyy sekä naiset että miehet täydellisesti siitä huolimatta, että kaikki ovat syntisiä. Toisin sanoen Jumalan edessä sukupuolet ovat yhtä niin syntisyydessä kun vanhurskaudessaakin. Sukupuoli ei anna kenellekään etulyöntiasemaa Jumalan edessä. Ketään ei vanhurskauteta sen perusteella kuka hän on

tai mitä hän on tehnyt, vaan ainoastaan Jumalan armosta.

Tämä lähtökohta ja siihen liittyvä luovuus kuuluvat ihmiselämään myös silloin, kun kulttuuriset tekijät ovat vaikuttaneet sukupuoliroolien eriytymiseen. Vaikka jotkut ovat ymmärtäneet ”kumppanin, joka sopii hänen avukseen” (2. Moos. 2:18) tarkoittavan naisen alamaisuutta miehelle, yhden sukupuolen alistaminen toiselle ei ilmennä luomiskertomuksen henkeä. ”Kumppanuus” voidaan ymmärtää uskollisen vastavuoraisen tuen antamisen merkityksessä. Tätä lukutapaa tukee se, että toisissa teksteissä samaa sanaa (ezer, hepr. ”apu”) käytetään viittaamaan Jumalaan. Esimerkiksi: ”Minä kohotan katseeni vuoria kohti. Mistä saisin avun (ezer)? Minä saan avun (ezer) Herralta, häneltä, joka on luonut taivaan ja maan.” (Ps. 121: 1–2). Psalmissa 121 samaa sanaa, jolla viitataan naiseen miehen kumppanina ja apuna, käytetään viittaamaan Jumalan uskollisuuteen. Tämän lukutavan mukaan apuna olevaa kumppania ei tule ymmärtää alamaisuuden, vaan luotettavuuden

ja vastavuoraisen avunannon näkökulmasta.

Ohjetta ”naisten tulee olla vaiti seurakunnassa” (1. Kor. 14:34) ei tule lukea erillään muista vaiti olemiseen liittyvistä ohjeista. Jos paikalla ei esimerkiksi ole ketään tulkitsemassa, jokaisen, joka puhuu kielillä, tulisi olla ”seurakunnan parissa vaiti ja puhu[a] vain itselleen ja Jumalalle” (1. Kor. 14:28).¹⁰ Myös profeetoista vain yksi saa puhua kerrallaan ja jos joku saa ilmestyksen kun toinen vielä puhuu ”edellisen tulee vaieta” (1. Kor. 14:30). Naisten vaiti olemiseen liittyvä kohta kirjeessä korinttilaisille tuleekin ymmärtää laajemmassa, jumalanpalveluksen hyvään järjestykseen liittyvässä asiayhteydessä. Näin siitä huolimatta, että teksti viittaa ”lakiin” tai luomisjärjestykseen antaessaan vaiti olemiseen liittyviä ohjeita tietyssä tilanteessa.

¹⁰ Jotkut tutkimukset painottavat sitä, ettei tätä tekstiä voida pitää Paavalin omana. Tekstipätkä on sisällytetty tähän pohjustamaan myöhemmin esiintyvää ajatusta naisten ulossulkemisesta ja hiljentämisestä. Kts. esim. Elizabeth Schüssler Fiorenzan teokset.

Paavalin ohjeet naisten vaiti olosta seurakunnan tilaisuuksissa liittyvät kysymykseen jumalanpalveluksen hyvästä järjestyksestä. Kysymys ei ole yleisestä ohjeesta naisten vaieta, sillä Paavali hyväksyy naisten julkisen puhumisen seurakunnan tapaamisissa (1. Kor. 11:5). Edellä mainittujen tekstien välillä on ilmeinen ristiriita. Tämä osoittaa, että sekä raamatun ajan että nykypäivän asiayhteyksien tunteminen on avainasemassa raamatuntekstejä tulkittaessa.

Kirjoitusajankohtiensa historiallisesta tilanteesta käsin tarkasteltuna Uuden testamentin tekstit eivät yksiselitteisesti tue sukupuolten välistä oikeudenmukaisuutta. Niitä tekstejä, joissa sukupuolten alisteista suhdetta pidetään itsestäänselvytenä (esim. vaatimus vaimojen alistumisesta aviomiehilleen Ef. 5:21–24 ja Kol. 3:18) tulisi tarkastella kriittisesti Jeesuksen ja Paavalin kirjeiden opeuksen valossa.

Voimme todeta, että minkään sukupuolen sulkeminen johtotehtävien ulkopuolelle ei ole Raamatun ja kirkon tradition mukaista? Sekä

Vanhan että Uuden testamentin aikana naiset toimivat jumalanpalvelustehtävissä. Tunnetuimpia esimerkiksi “naisprofeetta Miriam[in]” (2. Moos. 15:20), joka työskenteli yhdessä Aaronin ja Mooseksen kanssa. On myös Debora, joka oli sekä uskonnollinen että poliittinen johtaja (Tuom. 4:4). Naisprofeetta Hanna tunnusti Jeesuksen olevan messias ja siunasi hänet, kun hänet tuotiin temppeleihin (Luuk. 2:36). Jeesuksella on useita sekä mies- että naispuolisia opetuslapsia. Monet naispuoliset opetuslapset huolehtivat Jeesuksen taloudellisesta tilanteesta, esimerkiksi

“(…) Magdalan Maria, josta hän oli ajanut ulos seitsemän pahaa henkeä, Johanna, jonka aviomies Kuusas oli Herodeksen korkeita virkamiehiä, sekä Susanna. Lisäksi oli monia muita naisia, ja kaikki nämä avustivat heitä omilla varoillaan.” (Luuk. 8:2–3; myös Mark. 15:41).

Monet näistä naisista olivat ylösnousemuksen ensimmäisiä todistajia (Luuk. 24:22; Joh. 20:11–18). Roo-

malaiskirjeen 16:ssa luvussa mainitaan useita naisia erilaisissa toimissa ja palvelustehtävissä, esimerkiksi Priscilla, joka toimi Paavalin työtoverina (Room. 16:3) sekä Junia, joka oli apostoli (Room. 16:7). Nämä naiset toimivat johtajina ensimmäisten vuosisatojen kristillisissä yhteisöissä. Monia naisia on vainottu kirkon historian aikana heidän vankkumattoman todistuksensa takia (esim. Perpetua ja Felicitas).

Yleiset, miehisyteen ja naiseuteen liitetyt, sosiaalisten identiteettien määritelmät ja kulttuurisesti vaikuttuneet tulkinnat näkyvät myös kirkossa. Kirkon vaikeneminen ja haluttomuus puuttua näihin tulkintoihin merkitsevät niiden hyväksymistä. Kirkolla on vielä käyttämättömiä teologisia voimavaroja, joilla voidaan edistää jokaisen ihmisen ihmisarvon toteutumista ja kukoistamista, ja joilla voidaan muuttaa sosiaaliin ja kulttuuriin normeihin perustuvia naisia ja joitakin miehiä syrjiviä käytäntöjä.

- Millä tavoilla me kirkkona salimme sisäisesti ristiriitaisten

Raamatun tulkintojen vaikuttaa ja ylläpitää kielteisiä kulttuurisia ja sosiaalisia normeja kirkossa ja yhteiskunnassa?

- Raamatun kertomusten näkökulmasta katsottuna minkälaisia sukupuolten välisen oikeudenmukaisuuden käytänteitä tunnustat kirkon piirissä ja missä niitä toteutetaan?

Toimi - Ohjeita ja työvälineitä paikallisten toimintasuunnitelmien rakentamiseksi

Seuranta ja vastuullisuus: Luterilaisen maailmanliiton toimisto on vastuussa ohjelmatyöskentelyn tulosten seuraamisesta ja arvioinnista institutionaalisella tasolla. Pääsihteeri raportoi edistymisestä neuvostolle.

Tämä osio LML:n linjausta sukupuolten välisestä oikeudenmukaisuudesta esittelee käytännöllisiä työvälineitä ja antaa ohjeita sukupuolienäkökulman vahvistamiseksi koko luterilaisessa kirkko-yhteisössä. Teksti ennemminkin esittelee kuin ohjaa tietynlaisten työvälineiden

käyttöön. Tässä esiteltyjen työvälineiden avulla voidaan edistää roolien ja vastuitten jakamista erilaisissa johtotehtävissä olevien keskuudessa, ja erilaisten ryhmien sisällä sekä jäsenkirkoissa että LML:n toimiston henkilöstön piirissä ja Maailmanpalvelun maaohjelmissa.

LML on työssään sitoutunut ihmisarvon ja kaikkia koskevan oikeudenmukaisuuden, myötätunnon ja moninaisuuden kunnioittamisen, syrjimättömyyden ja osallisuuden, läpinäkyvyyden ja vastuullisuuden arvoihin pystyäkseen strategiansa (2012–2017) mukaisesti toteuttamaan sukupuolten välistä oikeudenmukaisuutta kaikilla tasoilla.

Seuraavassa esitellään erilaisia tapoja toteuttaa sukupuolten välistä oikeudenmukaisuutta:

Paikallisen tilanteen arviointi

Kaikkien teologisten, humanitaaristen tai kehitysyhteistyöhön liittyvien hankkeiden tulee alkaa paikallisen tilanteen arvioinnilla ja kuvaamisella. Minkä tahansa organisaation ohjelmatyön tueksi laaditun linjauksen kehittämisen tulee tapahtua

niin, että kuunnellaan naisten ja miesten, tyttöjen ja poikien elämäkokemuksia ja tarkastellaan heihin vaikuttavia sosioekonomisia, poliittisia ja kulttuurisia tekijöitä. Paikallisen tilanteen arvioinnin kannalta on äärimmäisen tärkeää ottaa huomioon se, että suuressa osassa maailmaa sukupuolten välinen epäoikeudenmukaisuus kohdistuu ennen kaikkia naisiin. Oikeudenmukaisuuden saavuttamiseksi onkin painotettava naisten vaikutusvallan kasvattamista yhteistyössä miesten kanssa. Kokemukset rakentuvat kulttuurisen ja sosiaalisen todellisuuden kautta. Usein epäsuhteiset valtasuhteet määrittävät kokemuksia. Valtasuhteiden julkilausuminen ja niiden tarkasteleminen sukupuoli-näkökulmasta antaa mahdollisuuden suunnitella tehokkaita tapoja niiden kanssa työskentelemiseksi.

Tasa-arvoanalyysi on:

- Työväline naisten ja miesten todellisuuksien välillä vallitsevien erojen ymmärtämiseksi

- Tapa tutkia sosiaaliseen, taloudelliseen ja uskonnolliseen epätasa-arvoon ja epäoikeudenmukaisuuteen johtavia eroavaisuuksia
- Työväline, jonka avulla voidaan tunnistaa sukupuolitunutta työn jakautumista sekä naiseuden ja miehisyyden määritelmiä samalla ottaen huomioon sosiaaliseen statukseen, biologisiin tarpeisiin, taloudelliseen tilanteeseen sekä rodulliseen ja/tai sukupuoli-identiteettiin liittyviä tekijöitä osana sukupuolten välisen yhdenvertaisuuden tavoittelemista.

Tasa-arvoanalyysin tavoitteena on muuttaa epätasa-arvoiset valtasuhteet oikeudenmukaisiksi suhteiksi naisten/tyttöjen ja miesten/poikien välillä. Tämän saavuttamiseksi on:

- 1. Kerättävä** ja analysoitava sukupuolten mukaan eriteltyä määrällistä ja laadullista tilastotietoa sukupuoleen perustuvan epätasa-arvon tunnistamiseksi sekä yksityisen elämän piirissä että koko yhteiskunnan tasolla

- 2. Perustettava** ohjelmallisten toimenpiteiden suunnittelu tilastolisiin analyysiin

- 3. Käytettävä** tasa-arvoanalyysin sekä vaikuttavuusanalyysin tarjoamia työvälineitä tunnistamaan sukupuolen vaikutus resurssien ja etuisuuksien saavutettavuudessa ja hallinnassa sekä ohjaamaan johtotason päätöksiä, joilla vähennetään epätasa-arvoa ja edistetään tasa-arvoa.

Osallistava työote

Sukupuoleen kohdistuvaan syrjintään on tartuttava pikaisesti. Sukupuoleen liittyvien kysymysten käsittelyä edistävää ja muutokseen johtavaa vuoropuhelua tulee tukea. Tällaisen vuoropuhelun avulla voidaan saavuttaa sukupuolten välinen oikeudenmukaisuus ja haastaa patriarkaalisia ja syrjiviä arvoja sekä kirkoissa että yhteiskunnissa.

Vuoropuhelun ja muutoksen aikaansaamisen kannalta on olennaista vahvistaa olemassa olevia kumppanuuksia sekä luoda uusia. Sukupuolten välisen oikeudenmukai-

suuden aikaansaamiseksi on äärimmäisen tärkeää käydä keskustelua yhteisöjen, perheiden, jäsenkirkkojen ja kaikkien LML:n ilmentymien sisällä sekä LML:n ja ekumeenisten järjestöjen välillä. Tämä on kirkkojen kokonaisvaltaisen tehtävän toteuttamisen perusedellytys.

Käytännössä osallisuutta voidaan edistää ohjelmatyössä, hankkeissa ja jäsenkirkoissa tehdyn työn avulla:

1. Tarjoamalla naisille ja miehille yhdessä ja/tai erikseen tilaa ja kohtaamispaikkoja kuunnella syvällisesti, pohtia huolellisesti ja ymmärtää toistensa todellisuutta ja kokemuksia.

2. Suuntaamalla työtettä miesten ja naisten väliseen kumppanuuteen ja tarjoamalla välineitä ristiriitojen ratkaisemiseen.

3. Varmistamalla, että sekä naisten, miesten, tyttöjen että poikien keskeiset tavoitteet ja käytännön tarpeet otetaan huomioon toimintaa suunnitellessa ja että sekä naiset että miehet voivat

osallistua toimintaan erilaisissa rooleissa.

Läpileikkaava sukupuolten välinen oikeudenmukaisuus

Sukupuolten välisen oikeudenmukaisuuden määrittelemisen läpileikkaavaksi teemaksi on lähtökohtaisesti poliittinen ja strateginen valinta.¹¹ Tämän valinnan seurauksena kaikkien prosessien, rakenteiden, suunnitelmien, ohjelmien ja hankkeiden sekä niissä käytettyjen toimintatapojen tulee olla sukupuolten välisen oikeudenmukaisuuden näkökulmasta vastuullisia. Tasa-arvoanalyysistatulle keskeinen osa päätöksentekoprosessia.

YK:n virallinen määritelmä sukupuolten välisen tasa-arvon valtavirtaistamisesta sisältyy talous- ja sosiaalineuvoston (ECOSOC) päätöslauselmiin (E/1997/66), joiden mukaan sukupuolten välisen tasa-arvon valtavirtaistaminen tarkoittaa ”suunnitellun toiminnan vaikutusten arviointia naisiin ja miehiin (...) niin että naiset ja miehet hyötyvät

yhtäläisesti ja että epäoikeudenmukaisuutta ei ylläpidetä.”

Sukupuolten välisen tasa-arvon valtavirtaistamiseksi kirkkoyhteisön sisällä voidaan:

1. Kartoittaa ja hyödyntää toteutettuja ohjelmia ja hankkeita sekä arvioida lakeja ja muita juridisia instrumentteja, dokumentteja sekä henkilöstöpolitiikkaa ja kielenkäyttöä ohjaavia linjauksia jne. sukupuolten välisen oikeudenmukaisuuden näkökulmasta.

2. Määritellä sukupuolisensitiivisiä mittareita (määrällisiä ja laadullisia), joiden avulla voidaan arvioida ohjelmien ja hankkeiden hyödyllisyyttä miehille/pojille ja naisille/tytöille.

3. Nimetä organisaatioon vastuuhenkilö tai vastuuryhmä seuraamaan valtavirtaistamisen edistymistä

4. Edistää teologista työskentelyä sukupuolten välisestä oikeudenmukaisuudesta.

¹¹ LWF Strategy

Osaamisen kartuttaminen

Naisilla ja miehillä on oltava yhtäläiset mahdollisuudet päästä johtotehtäviin ja osallistua päätöksentekoon. Naisten ja miesten yhtäläinen arvostaminen merkitsee sitä, että kirkko edistää velvollisuuksien ja vastuiden jakamista sekä naisten ja miesten yhtäläisen aseman toteutumista kirkossa ja yhteiskunnassa. Kirkon tulee sekä arvojen että käytännön toiminnan tasolla olla esimerkkinä ja osoittaa, että kirkon toiminta on linjassa sen profeetallisen julistuksen kanssa.

Tämä edellyttää organisaatiota-son sitoutumista miesten ja naisten osaamisen kartuttamiseen niin, että heidän on mahdollista saavuttaa sukupuolten välisen oikeudenmukaisuuden periaatteiden mukaiset tavoitteet.

Sukupuolten väliseen oikeudenmukaisuuteen liittyvää osaamista voidaan kartuttaa:

- 1. Jakamalla** tietoa naisiin kohdistuvasta väkivallasta, lähisuhdeväkivallasta sekä sukupuoleen kohdistuvasta väkivallasta
- 2. Keskittymällä** miehiin ja keskustelemalla miehen malleista niin, että sukupuolten yhtäläisiin oikeuksiin liittyvää tietoisuutta saadaan lisättyä ja näin lisättyä myös ymmärrystä naisista ja miehistä sukupuolittuneina olentoina.
- 3. Tukemalla** raamatturyhmiä, jotka käyvät vuoropuhelua sukupuoleen liittyvistä kysymyksistä Raamatun pohjalta.
- 4. Sisällyttämällä** sukupuolten välisen oikeudenmukaisuuden teemoja teologisten seminaarien ja teologisten tutkimuslaitosten opetussuunnitelmiin.
- 5. Kehittämällä** tutkintoihin sisältyvää sekä täydentävää koulutusta opettajille, vapaaehtoisille, humanitaarisen avun työntekijöille, papeille ja kirkon työntekijöille sukupuolinäkökulman vahvistamiseksi sekä sukupuolten välisen epäoikeudenmukaisuuden käsittelemiseksi kirkossa ja yhteiskunnassa.
- 6. Kannustamalla** ja mahdollistamalla naisten teologian opiskelu, jotta teologisesti koulutetuilla naisilla olisi yhtäläiset mahdollisuudet työskennellä kirkon virassa.
- 7. Käyttämällä** mediaa välineenä jakaa tietoa sukupuoleen liittyvistä kysymyksistä ja keskustella niistä.
- 8. Kehittämällä** erityistä ja kohdennettua koulutusta nuorille johtotehtävissä toimiville naisille.
- 9. Kehittämällä** vastavuoroista ja jatkuvaa oppimista tukevia järjestelmiä kirkon työntekijöille. Näihin kuuluvat esimerkiksi erilaiset mentorointiohjelmat, joiden tarkoituksena on tukea naisia ja miehiä näkemään sukupuolten välinen tasa-arvo yhteisenä tehtävänä.
- 10. Varmistamalla**, että naisilla ja miehillä on yhtäläiset mahdollisuudet toimia organisaatioiden eri tasoilla.

Rakenteelliset muutokset Luterilaisen maailmanliiton tasolla

Syrjimätön ja osallistava LML ilmentää ykseyttä moninaisuudessa. Tämä tarkoittaa tietoista naisten vaikutusvallan kasvattamista ja sellaisten toimintamallien kehittämistä ja toteuttamista, jotka lisäävät erilaisten mielistä ja naisista koostuvien ryhmien välistä vuorovaikutusta (esim. maallikot ja kirkon virkaan vihityt, eri ikäiset ja eri kulttuureista tulevat ihmiset). Tavoitteena on uusien jaettujen johtajuuden mallien kehittyminen kirkossa sekä kirkkoyhteisön muilla tasoilla.

Osallisuutta edistävillä käytännöillä on kirkko-opillisia seurauksia kirkkoyhteisölle. Kysymys on siitä, miten kirkko haluaa elää todeksi profeettallista tehtäväänsä, uudistaa hierarkkisia ja syrjiviä rakenteita ja luoda avoimia ja vieraanvaraisia kohtaamispaikkoja kaikille Jumalan luoduille. Moninaisuus ja osallisuuden edistäminen ovat avaintekijöitä kestävässä kirkkoyhteisössä, jonka ykseys syntyy Kristuksessa.

LML:n yleiskokouksen päätösten mukaisesti kirkkojen tulee edistää hallinnon syrjimättömyyttä ja naisten johtamisosaamisen esiintuomista rakenteellisilla ratkaisuilla. Kiintiöjärjestelmää voidaan käyttää rakenteellisella tasolla tasapainottamaan erilaisia, pääsääntöisesti naisten kohtaamia käytännön esteitä saavuttaa yhtäläiset osallistumismahdollisuudet samanlaisen osaamisen perusteella.

Se, että kirkot hyväksyvät naisten ja miesten täyden osallisuuden ja yhtäläisen edustuksen johtotehtävissä ilmentää kirkon jatkuvaa reformaatiota ja muutosta. Yksi tapa ilmaista tätä teologista vakaumusta on naisten vihkiminen pappisvirkaan. Naisten osallisuus vihkimysvirasta on perusta, jolle naisten kirkollinen kansalaisuus perustuu. Sitä on pidettävä keskeisenä askeleena sukupuolten välisen oikeudenmukaisuuden toteutumiseksi kirkkoissa.

1. Tuetaan käyttäytymisen muutosta vuorovaikutuksessa yhteisöjen, kirkon jäsenten jne. kanssa

2. Luterilaisen maailmanliiton toimistossa noudatetaan niitä kriteereitä, joiden perusteella toimistolle 2012 myönnettiin todistus tasa-arvoisesta palkkauksesta.
3. LML:n henkilöstö, tapahtumat, tapaamiset, komiteat ja työryhmit noudattavat yhdennentoista yleiskokouksen päätöslauselmaa sukupuolten tasapainosta
4. LML:n työntekijät noudattavat poikkeuksetta vallan väärinkäytön ja seksuaalisen hyväksikäytön kieltävää menettelyohjetta. Jäsenkirkkoja ja kirkollisia järjestöjä kannustetaan sitoutumaan menettelyohjeen noudattamiseen.
5. Kirkkoyhteisön piirissä ja sen kumppaneina toimivien järjestöjen piirissä toteutetaan sukupuolten välistä tasa-arvoa koskeva tarkastus.

6. Organisaation talousarvion, hankkeiden ja ohjelmatyön tulee ottaa huomioon sukupuolinäkökulma.
7. Organisaatioon (LML:n toimisto, jäsenkirkot ja/tai kumppanijärjestöt) perustetaan sukupuolinäkökulmaa tarkasteleva ryhmä, jonka vastuulla on koordinoida ja seurata sukupuolten välisen oikeudenmukaisuuden toteuttamista.
8. Varmistetaan yhtäläinen osallistuminen johtotehtäviin ja päätöksentekokoelimiin.

Turvalliset tilat ja parantavat yhteisöt

Kaikki sukupuoleen kohdistuva väkivalta vahingoittaa Jumalan kuvaksi luotua luomakuntaa ja häpäisee uskovien yhteisöä, joka on kutsuttu elämään oikeudenmukaisesti suhteessa toisiinsa. Siksi hiljaisuus on rikkottava. Kirkon profeetallinen tehtävä on mahdollistaa uhrien ja selviytyjien paraneminen ja tarjota heille turvaa yhdessä muiden samaa palvelutehtävää toteuttavien kumppaneiden

kanssa. Kirkon kokonaisvaltaiseen tehtävään kuuluu myös se, että sukupuoleen kohdistuvaa väkivaltaa harjoittavat saatetaan vastuuseen teoistaan. Tästä seuraa se, että myös miesten on osallistuttava keskusteluun sukupuolesta sekä siitä, miten erilaiset maskuliinisuuden mallit ylläpitävät hallintavaltaa ja väkivaltaa.

Sukupuoleen perustuva sorto ja väkivalta, olivat ne muodoltaan kuinka normatiivisia, perinteisiä tai laajasti hyväksytyjä tahansa, ovat rikos ja syntiä; sukupuoleen perustuva sorto ja väkivalta ovat ristiriidassa evankeliumin kanssa.

Sukupuoleen kohdistuvaa väkivaltaa voidaan käsitellä uskon näkökulmasta erilaisilla tavoilla:

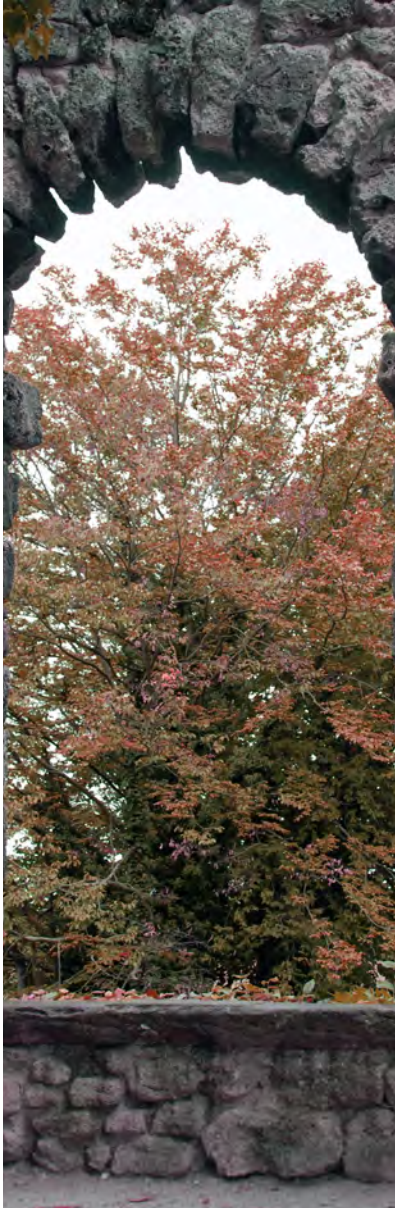
1. Kehittämällä uusia käytänteitä, lakeja ja yleisiä periaatteita, jotka heijastelevat sitoutumista sukupuolten väliseen oikeudenmukaisuuteen silloin kun lait, yleiset periaatteet, kulttuuriset tai kirkolliset käytännöt eivät ole yhteismittallisia sukupuolten välisen oikeudenmukaisuuden

periaatteiden kanssa tai niitä ei vielä ole.

2. Tarjoamalla turvallisia kohtauspaikkoja naisille, miehille, tytöille ja pojille naisiin ja sukupuoleen kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi myös erilaisissa hätätilanteissa, kun joudutaan asumaan väliaikajamajoituksessa tai pakolaisleirillä.

3. Edistämällä ja vahvistamalla suhteita, verkostoja ja yhteistä johtajuutta muiden ekumeenisten toimijoiden, kansalaisyhteiskunnan toimijoiden, asiaan kuuluvien YK:n toimijoiden sekä valtioiden kanssa sukupuolten välisen oikeudenmukaisuuden edistämiseksi.

4. Seuraamalla LML:n *Kirkot sanovat ei naisiin kohdistuvalle väkivallalle* -toimintasuunnitelman esittämiä toimintamalleja esimerkiksi tukemalla diakoniatyötä, kehittämällä materiaaleja raamattutyöskentelyn ja saarnamisen tueksi, tekemällä kirkosta

turvallisen kohtaamispaikan sekä työskentelemällä yhdessä kansalaisyhteiskunnan ja valtion toimijoiden kanssa.

Vastavuoroisen vastuullisuuden mekanismit

Vastavuoroinen vastuullisuus ja avoin viestintä kulkevat käsi kädessä. Läpinäkyvä ja vastavuoroinen vastuullisuus toteutuvat siellä, missä eri yhteyksissä sukupuoleen kohdistuvaa sortoa tehdään säännönmukaisesti ja selkeästi näkyväksi. LML:n kirkkoyhteisön sisällä kaikkien toimijoiden on sitouduttava keskinäiseen vastavuoroiseen vastuullisuuteen. Näin taataan, että erilaiset käytännöt seuraavat teologisia periaatteita ja linjauksia. LML:n vastuullisuusperiaatteiden ja niiden mukaisten toimenpiteiden ja järjestelmien tulee olla läpinäkyviä ja saavutettavia sekä kirkkoyhteisön sisäisille että ulkopuolisille kumppaneille. Vastavuoroisen vastuullisuuden ajatus perustuu kristityn vapautteen palvelu lähimmäistä.

Jokaisella ihmisellä on ihmisarvo, jonka perusteella hänellä on yleismaailmallisen ihmisoikeuksien

julistuksen mukaisia oikeuksia ja vapauksia. Jeesuksen palvelutyön esimerkkiä seuraten kirkko on lähetetty puhumaan köyhien, sorrettujen, syrjäytettyjen ja heikoimmassa asemassa olevien puolesta. Edistämällä kansainvälisen ihmisoikeuslainsäädännön tuntemusta ja toteuttamalla sen periaatteita kirkot sitoutuvat syvemmin ihmisarvon puolustamiseen ja toimivat yhteiskunnan muutoksen välineinä. Ihmisoikeudet perustuvat ihmisarvoon. Maissa, joissa eletään väkivallan ja aseellisten konfliktien keskellä kirkkojen tulisi edistää kansainvälisen humanitaarisen lain kunnioittamista, erityisesti mitä tulee seksuaaliseen ja sukupuoleen kohdistuvaan väkivaltaan.

Näiden erilaisten tarpeiden, intressien ja oikeuksien ylenkatsomisella tai huomiotta jättämisellä saattaa olla vakavia seurauksia niiden ihmisten turvaamiselle ja selviytymiselle, jotka ovat hädän tai humanitaarisen kriisin uhan alla. Sukupuolikysymysten ottaminen huomioon heti hätätilanteen tai katastrofin alkaessa on oleellista, jotta voidaan varmistaa, ettei tarjottu humanitaarinen apu

pahenna tilannetta tai tahattomasti saata ihmisiä vaaraan, vaan saavuttaa apua tarvitsevat ihmiset ja vaikuttaa heidän tilanteeseensa mahdollisimman myönteisesti.

Näitä periaatteita voidaan toteuttaa:

- 1. Tiedottamalla** YK:n säännöksistä ja sopimuksista (Yleismaailmallinen ihmisoikeuksien julistus, CEDAW [Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus], Yogykartan periaatteet, YK:n päätöslauselma 1325, Geneven sopimukset ja lisäpöytäkirjat) sekä alueellisista toimijoista
- 2. Edistämällä** oikeusperustaista työtä kehitysyhteistyössä
- 3. Sitoutumalla** humanitaarisen työn perusteisiin ja kansainväliseen toimintaohjeeseen katastrofiavusta, joille kaikki toimenpiteet ihmisarvon edistämiseksi sekä seksuaalisen hyväksikäytön ja vallan väärinkäytön ehkäisemiseksi ja/tai vähentämiseksi

perustuvat ja liittämällä nämä osaksi sukupuolten väliseen oikeudenmukaisuuteen pyrkivää toimintaa

- 4. Tukemalla** sukupuolinäkökulman sisältämää katastrofivalmiuskoulutusta
- 5. Suunnittelemalla** ohjelmatyö niin, ettei siitä aiheudu kenellekään haittaa (ns. Do No Harm-periaate)
- 6. Varmistamalla**, että naiset ja miehet hyötyvät yhtäläisesti ohjelmatyön ja hankkeiden luomista mahdollisuuksista.

Sanasto

Biologisella sukupuolella viitataan naisten ja miesten välisiin biolotisiin eroihin. Biologiset erot liittyvät miesten ja naisten ruumiiseen ja niiden biologisiin toimintoihin¹²

Biologisen ja sosiaalisen sukupuolen mukaan eriteltyjen tilastojen yhdistäminen on vertailevan sukupuolivaikutusten arvioinnin mahdollistava erittelevä analyysimenetelmä,

jota käytetään säännönmukaisesti esimerkiksi humanitaarisen avun vaikutusten arvioimiseen koko populaatiossa.¹³

Biologisen sukupuolen perusteella eritellyt tilastot sisältävät määrällistä tai numeerista tietoa miesten,

naisten, poikien ja tyttöjen välisistä eroista.¹⁴

Naisten vaikutusmahdollisuuksia vahvistamalla muutetaan sukupuolten välisiä voimasuhteita, herätetään tietoisuutta naisten alistamisesta ja rakennetaan naisten yhteistä kykyä vaikuttaa siihen. Ulkopuolelle jättämisen ja sarron historiasta johtuen on edelleen välttämätöntä keskittyä

¹² ACT Alliance, *Gender Policy*, Annex 1, <http://actalliance.org/documents/act-gender-policy/>

¹³ ACT Alliance, *Gender Policy*, Annex 1

¹⁴ ACT Alliance, *Gender Policy*, Annex 1

erityisesti naisiin ja naisten vaikutusmahdollisuuksien lisäämiseen. Näin tuetaan naisten yksilöllisten ja yhteisöllisten oikeuksien toteutumista niin, että naiset voivat olla aktiivisia toimijoita kirkon ja yhteiskunnan muutoksessa. Yksilön tasolla naisten vaikutusmahdollisuuksien vahvistaminen tarkoittaa itsetunnon tukemista. Itsetunnolla on suuri merkitys naisten osallistumiselle päätöksentekoprosesseihin. Naisten osallisuus ja vaikutusmahdollisuudet ovat olennainen osa kestävien yhteisöjen, kirkkojen ja yhteiskuntien rakentumista. Naisten aseman parantaminen vaikuttaa myönteisesti heidän mahdollisuuksiinsa tehdä päätöksiä ja toimia johtavissa tehtävissä kaikilla elämän eri osa-alueilla

(Sosiaalisella) sukupuolella (gender) viitataan sosiaalisesti rakentuneisiin käsityksiin naiseuteen ja miehisyyteen liittyvistä ominaisuuksista ja osallistumisen mahdollisuuksista. (Sosiaalinen) sukupuoli määrittää mitä eri sukupuolilta odotetaan, mitä eri sukupuolille sallitaan ja mitä naisissa ja miehissä arvostetaan.

Useimmissa yhteiskunnissa naisille ja miehille määritettyjen roolien ja vastualueiden, sukupuolelle sopivan toiminnan sekä eri resurssien saatavuuden ja hallinnan sekä päätöksentekoon osallistumisen välillä on eroja ja epäoikeudenmukaisuutta.

Sukupuolen mukaan eriteltyjä tilastoja saadaan biologisen sukupuolen mukaan eriteltyjen tilastojen laadullisella analyysillä.¹⁵

Sukupuoli-identiteetti viittaa yksilön tapaan tunnistaa itsensä jonkun sukupuolen edustajaksi sekä yksilön käsitykseen ja tapaan ilmaista itseään. Se viittaa siihen, millaista on kokea itsensä pojaksi tai tytöksi, mieheksi tai naiseksi. Siihen liittyvät myös kaikki ne ominaisuudet ja piirteet, jotka kulttuurisesti liitetään jompaankumpaan sukupuoleen.¹⁶

¹⁵ ACT Alliance, *Gender Policy*, Annex 1

¹⁶ ACT Alliance, *Gender Policy*, Annex 1

Sukupuolisensitiivisyys on asianmukaista tietoisuutta naisten ja miesten erilaisista tarpeista, rooleista ja vastuutehtävistä. Kaikkien linjausten ja ohjelmien sekä niiden seurannan ja arvioinnin tulee olla sukupuolisensitiivisiä.¹⁷

Sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen tarkoittaa sukupuolinäkökulman esillä pitämistä koko suunnitellun toiminnan ajan. Sukupuolinäkökulmaa valtavirtaistamalla sekä naisten että miesten näkökulmat ja kokemukset saadaan osaksi kaikkien ohjelmien ja linjausten toteuttamista, seurantaa ja arviointia kaikilla poliittisen ja talous- sekä sosiaalisen elämän tasoilla niin, että naiset voivat hyötyä niistä yhtäläisesti eikä epätasa-arvoa ylläpidetä.¹⁸

¹⁷ ACT Alliance, *Gender Policy*, Annex 1

¹⁸ Perustuu YK:n talous ja sosiaalineuvoston päätöslauselmaan E/1997/66, <http://www.un.org/documents/ecosoc/docs/1997/e1997-66.htm>

Sukupuolivaikutusten arviointia käytetään ymmärtämään naisten ja miesten todellisuuksien eroja kussakin tilanteessa. Sukupuolivaikutusten arvioinnin avulla tullaan tietoisiksi siitä, että sama asia vaikuttaa miehiin ja naisiin eri tavalla ja eri suhteessa sekä haastetaan ajatusta, jonka mukaan jokin asia vaikuttaa kaikkiin samalla tavalla tilanteesta riippumatta.

Sukupuolten välinen oikeudenmukaisuus viittaa naisten ja miesten ihmisarvon suojelemiseen ja edistämiseen. Naiset ja miehet on luotu Jumalan kuvaksi. Tästä syystä naiset ja miehet ovat yhdessä vastuussa luomakunnasta. Sukupuolten välinen oikeudenmukaisuus ilmenee tasa-arvona ja vallan tasaisena jakautumisena naisten ja miesten kesken niin institutionaalisten, kulttuuristen kuin ihmissuhteisiin liittyvien syrjintää ylläpitävien etuoikeus- ja sortojärjestelmien purkamisena.

Sukupuolten välinen tasa-arvo tarkoittaa naisten, miesten, poikien ja tyttöjen yhtäläisiä mahdollisuuksia,

oikeuksia ja vastuita. Tasa-arvo ei tarkoita sitä, että naiset ja miehet ovat samanlaisia vaan sitä, että naisten ja miesten mahdollisuuksien ja oikeuksien sekä heille annetun vastuun ei tule riippua sukupuolesta. Sukupuolten väliseen tasa-arvoon kuuluu, että sekä naisten että miesten intressit, tarpeet ja heille tärkeät asiat otetaan huomioon.

Sukupuolten välinen tasapaino viittaa miesten ja naisten yhtäläiseen edustukseen ja osallistumisen mahdollisuuksiin.

Sukupuolten välinen yhdenvertaisuus johtaa sukupuolten väliseen tasa-arvoon. Sillä tarkoitetaan naisten, tyttöjen, poikien ja miesten reilua kohtelua suhteessa heidän tarpeisiinsa ja näkökulmiinsa. Reilun aikaansaamiseksi on usein tasapainotettava naisia ja miehiä epätasa-arvoiseen tilanteeseen asettavia historiallisia ja sosiaalisia tekijöitä.¹⁹

¹⁹ ACT Alliance, *Gender Policy*, Annex 1

Lisätietoja

ACT Alliance

Gender Policy

<http://actalliance.org/documents/act-gender-policy/>

ACT Alliance EU

Gender and Development

www.aprodev.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=69&Itemid=29&lang=en

CARE International

Gender Policy

https://www.care.at/images/_care_2013/expert/pdf/COE_Resources/Gender/CARE_International_Gender_Policy_and_FAQ_2011.pdf

International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (ICRC):

Gender Policy

www.ifrc.org/Global/Governance/Policies/gender-policy-en.pdf

International Labour Organisation (ILO)

ILO/SEAPAT's OnLine Gender Learning & Information Module

www.ilo.org/public/english/region/asro/mdtmanila/training/unit1/harvrdfw.htm

National Council of the Churches of Christ in the USA (NCCC)

A Radical Act of Love. Gender Analysis for Everyone

<http://www.nationalcouncilofchurches.us/shared-ministry/justice-advocacy/womens-ministry/gender4web.pdf>

UN Habitat

UN-Habitat Policy and Plan for Gender Equality and the Empowerment of Women 2014-2019

<http://unhabitat.org/un-habitat-policy-and-plan-for-gender-equality-and-the-empowerment-of-women/>

United Nations Development Programme (UNDP)

Checklist for Integrating Gender into the New Funding Model of the Global Fund to Fight Aids, TB and Malaria.

<http://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/hiv-aids/checklist-for-integrating-gender-into-the-new-funding-model-of-t.html>

Mailman terveystieteiden tutkimuskeskus / World Health Organisation (WHO)

Glossary of Terms and Tools

www.who.int/entity/gender/mainstreaming/Gender_Manual_Glossary.pdf

THE
LUTHERAN
WORLD
FEDERATION

A Communion
of Churches

KIRKKOHALLITUS[†]